

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1884—1885.

*Vergadering van Donderdag, 26 Februari 1885, des avonds
ten half acht ure.*

Aan de orde is de ballotage van kandidaten.

De Voorzitter verzoekt de heeren W. F. Pop en S. Vas Dias met hem het bureau van stemopneming uit te maken.

De uitslag der stemming is, dat met algemeene stemmen tot nieuwe leden worden aangenomen de heeren:

J. Maurer, Gep. Kapitein-Intendant N.-I. Leger en A. A. Veenhuijzen, 1e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, te 's-Gravenhage; G. W. F. Epkema, 2e Luitenant der Infanterie, te Breda; H. W. L. Hofdijk, 2e Luitenant der Infanterie, te Maastricht; en de heeren: R. Ebbinge, 1e Luitenant, V. A. E. Godin, 2e Luitenant, M. Hooghwinkel, Kapitein, W. J. Kruyt, Kapitein, F. P. A. Mollinger, 1e Luitenant, van de infanterie en H. E. P. B. C. Baermayer von Barienkhoven, 2e Luitenant en K. A. Osten, 1e Luitenant, van de artillerie van het leger in Ned. Indië.

De Voorzitter dankt de heeren van het stembureau voor de door hen volbrachte taak.

De Voorzitter. Artikel 1 onzer statuten zegt, dat de vereeniging ten doel heeft: 1°. onderlinge oefening in de krijgswetenschappen; en 2°. algemeene verspreiding van heldere begrippen omtrent krijgzsaken.

Ik zou dat doel niet in herinnering behoeven te brengen, wanneer ik geen inleiding noodig had voor de mededeeling, die ik thans wensch te doen.

In verband met artikel 1 heeft het bestuur de vrijheid prijzen uit te schrijven omtrent militaire onderwerpen van actueel belang. Het is echter niet hierover dat ik wil spreken, maar wel over het tweede deel van artikel 1, dat het bestuur tevens de bevoegdheid geeft zich voor de leden gegevens te verschaffen omtrent militaire belangen, waardoor een helder begrip ten aanzien van krijgszaken kan worden verschaft.

Het bestuur heeft gemeend eene zeldzame gelegenheid te moeten aangrijpen om te voldoen aan dat tweede punt. Er bestaat nl. op dit oogenblik nog groote behoefte aan een goede militaire spoorwegkaart van Java. De heeren Stemfoort en Hora Adema zijn de ontwerpers en teekenaars van zulk een kaart en het bestuur is met die heeren overeengekomen omtrent het leveren van het noodig getal exemplaren voor onze vereeniging, ten einde ons in de gelegenheid te stellen aan elk der leden een exemplaar van deze keurig uitgewerkte en geteekende kaart te leveren.

Het is dit, dat ik ter kennis van de heeren heb willen brengen en ik hoop, dat het hun even aangenaam zal wezen dit te vernemen als het mij aangenaam geweest is deze mededeeling te kunnen doen. *(Toejuchingen).*

De VOORZITTER. Ik verleen thans het woord aan den heer W. A. T. DE MEESTER, 1e luitenant der infanterie, tot het houden zijner voordracht behelzende *beschouwingen over de organisatie en de oefening onzer infanterie.*

De heer DE MEESTER:

Over de organisatie en de oefening onzer Infanterie.

Wanneer een klein volk in eigen boezem met ernst alle maatregelen aangrijpt, die tot versterking der weerbaarheid dienen, dan zal het uit den aard der zaak zijn beste krachten wijden aan de ontwikkeling der Infanterie, de ziel van elk volksleger. (J. v. Dam van Isselt. Militaire Spectator. 1884).

Mijnheer de Voorzitter!

Mijne Heeren! Wilt bij de beoordeeling der beschouwingen, die ik het voorrecht zal hebben heden avond onder uwe aan-

dacht te brengen, niet aan overschatting van eigen krachten aan mijne zijde denken. Het is geen gewoon beleefdheidsformulier als ik u verklaar mij volkomen bewust te zijn dat de taak, welke ik op mij nam, aan beter handen kon worden toevertrouwd. De lange reeks van namen der hoogst verdienstelijke mannen, die van deze plaats tot u het woord hebben gevoerd, is voor die overtuiging wel de beste grond. Ook verdiende mijn onderwerp zeer zeker een welsprekender betoog dan ik u zal kunnen leveren.

Vergunt mij, na deze verklaring te motiveeren, waarom ik ondanks dat alles de taak aanvaardde hier een spreekbeurt te vervullen.

Jaren lang is er uitgezien naar eene verandering in de wijze van oefening onzer Infanterie. Eindelijk is, sedert eenige maanden een nieuw stelsel „in beproeving” gegeven. Naast de wijze waarop daarin naar de oplossing van het vraagstuk gestreefd wordt, kan men in tijdschriftartikelen en brochures, van vroeger en later dagteekening, meer of minder daarvan afwijkende voorstellen vinden. In *de Militaire Gids* van 1883 had ik de eer ook mijne denkbeelden, deze gewichtige aangelegenheid betreffende, mede te deelen. Die denkbeelden zijn in strijd met wat ik op dit oogenblik zou willen noemen, „de opinie van den dag.” Toch ben ik, ondanks mijn ernstigen wensch, door hetgeen ik tot nu toe gelezen en gehoord heb, niet overtuigd geworden van de onjuistheid mijner beweringen. Tijdschriftartikelen vinden zelden tegenspraak. In den regel worden zij gelezen, beoordeeld, veroordeeld misschien en dan ter zijde gelegd. Ik wenschte tegenspraak, ik wenschte van mijne dwaling overtuigd te worden en ik vestigde mijn hoop op deze Vereeniging waarin reeds over zoo menig onderwerp der krijgswetenschap, door onderlinge bespreking, licht werd verspreid.

Ziet daar, Mijne Heeren, wat mij op deze plaats bracht! Niet de waan dus dat ik u iets zou kunnen leeren, *wel* de wensch om door u onderricht te worden, de wensch ook om, door de wrijving onzer denkbeelden, de juiste oplossing te helpen bevorderen van een zeer gewichtig militair vraagstuk. Wilt, wat ik u ga mededeelen, onder dat licht beschouwen en daarbij

aan mij, die voor de eerste maal van deze plaats het woord voer, uwe zeer gewenschte toegevendheid niet onthouden.

Als onderwerp, waarvan ik de bespreking bij u wenschte in te leiden, werd u „*de organisatie en de oefening onzer Infanterie*” aangekondigd. Met voordacht vereenigde ik deze twee zaken omdat zij, wat wel eens uit het oog wordt verloren, in bepaald verband tot elkander staan. Wordt bijv. door de vredesorganisatie van een wapen, niet de verhouding bepaald van het getal onderwijzers, tot de getalsterkte van den te oefenen troep, en zou die verhouding bij het vaststellen van de wijze der oefening geen gewicht in de schaal leggen? Zou wanneer, om een ander voorbeeld te noemen, de organisatie onzer Infanterie eene bepaalde verdeling in veld- en vestingtroepen met zich bracht, de vraag niet rijzen, of voor die beide soorten, ook eene afzonderlijke oefening noodig is. Die vragen kunnen, dunkt mij, niet anders dan bevestigend beantwoord worden, en daarom moet men, naar mijne meening, tot de juiste beoordeeling van een stelsel van oefening, vooraf de organisatie van het wapen aan de in billijkheid te stellen eischen toetsen, ten einde daarna beide in onderling verband te beschouwen.

Dat is dan ook de gedachtengang geweest waarvan ik bij de volgende beschouwingen ben uitgegaan.

Bij de organisatie van een leger moet met velerlei eischen rekening worden gehouden, eischen zóó groot in getal en zóó verscheiden van aard, dat het onmogelijk is, daarvoor algemeen geldende regels te geven. Die eischen en daarmede de legerorganisatie zelve zijn daarenboven verre van *standvastig*. Eene reorganisatie is dan ook niet alleen van tijd tot tijd noodzakelijk maar de ondervinding leert dat zij, mits op het juiste oogenblik ingevoerd, een opwekkenden invloed uitoeft, aan het leger nieuwe krachten geeft. Aan de uitspraak van *Napoleon*, dat men iedere tien jaar van taktiek moet veranderen, kan men gerust deze toevoegen, dat men, met bepaalde tusschenruimte van tijd, de organisatie van ieder leger moet wijzigen.

De beginselen, waarvan men daarbij dan moet uitgaan, zijn van *maatschappelijken* en *staatkundigen*, van *finantieelen* en van *tactischen* aard.

Van maatschappelijken en staatkundigen aard in zooverre dat bijv. de trap van ontwikkeling en het karakter van het volk, de geographische ligging van het land, de omstandigheid of het al dan niet eene koloniale Mogendheid geldt, de verhouding van het land in de maatschappij der Staten, meer bijzonder ten opzichte der naburige Staten, ja zelfs de legerinrichting der laatsten daarbij haren invloed doen gevoelen.

Zou men er door de staatkundige toestanden, vooral door die van den tegenwoordigen tijd, toe gebracht worden, de legersterkte hoog op te voeren, de *finantieele draagkracht* der natie bepaald het maximum, waartoe men daarbij gaan kan.

Is eenmaal, in verband met deze beide eischen, de legersterkte vastgesteld, dan zijn het hoofdzakelijk de *tactische eischen*, waardoor de sterkteverhouding der wapens, de samenstelling en indeeling der onderdeelen, korpsen en staven wordt bepaald.

Wanneer we de aldus gestelde eischen overzien, Mijne Heeren, dan zult ge waarschijnlijk kunnen instemmen met het oordeel, door den Oberst-Lieutenant Freiherr v. d. Goltz 1) uitgesproken, als hij zegt:

„Jede gute Wehrverfassung trägt einen bestimmt ausgeprägten nationalen Charakter.“

Dezelfde schrijver eenige regels vroeger over den invloed sprekend door de legerinrichting der naburige staten op de eigene uitgeoefend, zegt daarbij: *„Nachahmungssucht hat ferner schon oft einen merklichen Einfluss geübt.“* Of men bij ons altijd van dien invloed zou vrijgebleven zijn?

Onder de gewichtigste maatregelen, gedurende de laatste jaren, ten bate van het leger genomen, behoort zeer zeker de reorganisatie in het jaar 1881. Door haar werden tal van zaken, die jaren lang naar eene oplossing hadden gewacht, op afdoende wijze geregeld; in onze legerinrichting werd door haar meer eenheid gebracht. Als zoodanig kan zij moeielijk op voldoende prijs worden gesteld.

1) COLMAR FREIHERR V. D. GOLTZ. Das Volk in Waffen. Ein Buch über Heerwesen und Kriegführung unserer Zeit. Dritte Auflage, Berlin 1884 S. 22 u 23.

Beantwoordde zij daarom geheel aan de verwachtingen?

Die vraag kan, *vooral* door het wapen dat heden avond meer bijzonder het onderwerp onzer besprekingen uitmaakt, moeielijk bevestigend beantwoord worden.

Op hetzelfde oogenblik toch waarin, dank zij de verhoogde waarde van haar vuurwapen, de werkkring der Infanterie voor aanmerkelijke uitbreiding vatbaar werd, op hetzelfde oogenblik waarin hare vuuruitwerking, ook op groote afstanden, *vooral voor ons*, den weg scheen aan te wijzen om op min kostbare wijze, het verdedigingsvermogen onzer liniën aanzienlijk te verhoogen, op datzelfde oogenblik verdwenen 42, d. w. z. bijna het $\frac{1}{3}$ gedeelte van het geheele getal tactische eenheden, uit hare organisatie. Het getal compagnieën werd van 222 tot 180 teruggebracht.

Onvoldoende getalsterkte, vooral aan Infanterie, is dan ook een eerste en hoofdbezwaar tegen de bestaande organisatie. Dat bezwaar wordt te ernstiger nu door haar, ook eene behoorlijke aanvulling van dat wapen, in tijd van oorlog, niet verzekerd wordt en zij bovendien, vooral door de samenstelling der tactische eenheden, in verhouding tot wat ze ons geeft, onnoodig kostbaar is.

Het ligt, geheel buiten mijne bedoeling heden avond, onze *legerorganisatie*, aan een nauwgezet onderzoek te onderwerpen. Zulks is trouwens reeds herhaalde malen door meerbevoegden geschied. Wel is het voor mijn doel noodzakelijk de zoovevengenoemde bezwaren, tegen de organisatie *der infanterie* met een paar woorden toe te lichten.

Onvoldoende getalsterkte. Door de organisatie wordt gerekend op eene totale sterkte der infanterie van 41000 man (waaronder kader en vrijwilligers begrepen), waarvan 33000 man voor het veldleger, terwijl 8000 man bestemd zijn om, bij het uitbreken van een oorlog, de meest bedreigde versterkingen van eene volledige en de overige van eene noodbezetting te voorzien.

In hoeverre eene sterkte van 33000 man infanterie voor het veldleger, voldoende mag geacht worden, is moeielijk uit te maken. Dit hangt toch natuurlijk in de eerste plaats af van de taak, die men aan dat gedeelte onzer strijdkrachten denkt

op te dragen. Wij vinden evenwel dezelfde sterkte bij de organisatiën, door vorige regeeringen ontworpen, terug. Zoo achtten bijv. de ministers ENGELVAART en KLERCK voor het veldleger noodig, 36 bataljons van 4 compagnieën à $\pm$ 200 man, hetzelfde dus wat de tegenwoordige organisatie ons geeft. De minister BEIJEN rekende zelfs 32 veldbataljons van 4 compagnieën ad 190 miliciens voldoende. Ik meen daaruit te mogen afleiden, dat de organisatie in dit opzicht overeenstemt met de taak, welke voor ons veldleger werd weggelegd.

Dat evenwel de sterkte van 8000 man, voor de bezettingstroepen vastgesteld, onvoldoende is voor de, zij het dan ook slechts voorloopige bezetting onzer liniën, is aan geen redelijken twijfel onderhevig. Voor zooverre, door vorige regeeringen dan ook eene sterkte voor de bezettingstroepen werd aangegeven, wijkt deze geheel van het thans vastgestelde cijfer af.

De minister KLERCK b. v. stelde het cijfer op 19000 man, de minister BEIJEN achtte 10920 man infanterie en 11900 man infanterie-schutterij te zamen, dus 22820 man als onmiddelijk aanwezig, noodzakelijk.

In de *Vragen des Tijds* van 1881 werd door den kapitein ROOSEBOOM aangetoond dat, alleen voor de volledige en noodbezettingen der toen bestaande werken, reeds dadelijk eene macht van 20 bataljons noodig zou zijn, waarbij voor de stelling van *Amsterdam* (*IJmuiden* uitgezonderd), voor het fort aan den *Nieuwen Maasmond*, dat bij *Willemsdorp* en de nog te maken sperforten niets gerekend was. Voor dat doel 6 en voor de bewaking der liniën 8 bataljons rekenende, kwam de kapitein ROOSEBOOM tot het besluit dat, tot de bezetting en bewaking onzer liniën 34 bataljons vereischt werden.

Wijken deze getallen aanzienlijk van het thans vastgestelde cijfer af, dan moet daarbij nog opgemerkt worden dat de 8000 man slechts bestemd zijn om *tijdelijk* de bezetting onzer forten uit te maken. In de Memorie van Beantwoording bij de begrooting voor 1881 toch, waarin de Regeering hare inrichting omtrent de legerorganisatie nader toelichtte, lezen wij: „bij de groote verliezen, die onze, uit jonge troepen bestaande legerafdeelingen, bij een hevigen aanval op ons land — zooals die in geval van

oorlog met een groote mogendheid is te verwachten — door allerlei oorzaken zullen lijden, is het waarschijnlijk dat sommige bataillons langzamerhand in een toestand van oplossing zullen geraken, waarbij aanvulling langs den gewonen weg, niet meer voldoende zal zijn om ze wederom geheel strijdvaardig te maken. Zal het veldleger in die omstandigheden niet spoedig wegsmelten, dan moeten die onderdeelen, door andere, die nog weinig of niets geleden hebben, worden *afgelost*. Voor dat doel zijn in de eerste plaats te bestemmen bataillons van het leger, die aanvankelijk tot de bezettingen der vestingen en forten hebben behoord, die op hunne beurt door afdeelingen schutterij zijn vervangen enz.”

Nu mag men bij de beoordeeling dezer beschouwing zeker niet uit het oog verliezen, dat de organisatie werd vastgesteld met het oog op eene nieuwe schutterijwet die, ons *mogelijk*, schutterijen zou hebben bezorgd van beter gehalte dan de tegenwoordige, maar evenmin mag men verzwijgen dat, sedert zij geschreven werd, ruim *vier* jaren zijn verlopen, waarin, hadden de omstandigheden zulks medegebracht, de verdediging onzer kostbare liniën zou zijn toevertrouwd geworden aan troepen met weinig oefening en nog minder samenhang, troepen waarvan het nog altijd de vraag is of zij, zelfs wel tijdig genoeg aan den strijd zouden hebben kunnen deelnemen.

M. i. zal er, bij den bestaanden toestand dan ook wel nooit aan gedacht kunnen worden, de 5de Bataljons onzer Regimenten tot aanvulling van het veldleger te gebruiken. De vraag blijft dan evenwel nog over of het mogelijk zal zijn, aan die Bataljons, *tijdig* zooveel schutterij toe te voegen dat daardoor eene voldoende macht voor de bezetting onzer liniën ontstaat én, voor het geval dat deze vraag bevestigend beantwoord wordt, of die troepen dan behoorlijk georganiseerd en voldoende geoefend zullen zijn?

Niet alleen bij de tegenwoordige, maar ook bij vroeger voorgestelde organisatiën werd gerekend op de mogelijkheid om, bij het uitbreken van een oorlog, binnen weinige dagen, een volgend getal bataljons-schutterij in onze liniën te brengen. Zoo rekenden bijv., zoowel de minister Engelvaaert als de minister

Beijen, bij hunne organisatiën op ongeveer 11000 schutters als bezettingstroepen.

Een bevoegd beoordeelaar, de heer Scheltema, deelde in zijne brochure, „*Iets over de Schutterij*”, als zijne meening mede: „De toestand onzer schutterij kan beter zijn, mits men aan de wet eene milde toepassing geve, mits men haar uitvoere in haren geest, mits men bij de uitvoering bezielt zij met den ernstigen wil om het beste te bereiken, kan zij in staat zijn om in tijd van nood, binnen weinige dagen 16000 tot 20000 geoefende schutters te geven”. Ik moet daarbij evenwel opmerken dat, tot verwezenlijking zijner wenschen, door den heer Scheltema noodig werd geoordeeld, ook aan de schutterijen kader van het leger toe te voegen. „Het zou onverantwoordelijk zijn, zegt hij, hen met hun eigen kader te doen uitrusten en in het vuur te brengen. Die ongeregelde troep zou het leger niet versterken, en, hoe moedig onze schutters zich ook mochten houden, zij zouden tegen een geoefenden vijand niet bestand zijn.”

De tegenwoordige regeering is er, blijkens de jongste Memorie van Beantwoording, op bedacht om, binnen de perken der bestaande wet, maatregelen te nemen, teneinde bij eventueele mobilisatie onmiddellijk over een gedeelte der schutterijen te kunnen beschikken. Ik hoop u straks de wijze aan te geven, waarop naar mijne meening daarvan best partij zou kunnen worden getrokken.

Zooals de toestand op dit oogenblik is, zijn dus, wat het leger betreft, „*organiek*”, 8000 man aangewezen, voor de onmiddellijke bezetting onzer liniën. Ik zeg „*organiek*”, omdat zelfs deze 8000 man, evenzeer als de 33000 man infanterie voor het veldleger, tengevolge van het niet tot stand komen van het ontwerp militiewet, waarop de organisatie gegrond werd, *alleen op papier* beschikbaar zijn.

Volgens de organisatie toch telt de compagnie op voet van oorlog 200 soldaten. Aannemende dat deze *allen* miliciens waren, werd, blijkens de aan Bijlage C der Memorie van Beantwoording voor het VIIIe hoofdstuk der staatsbegroting van 1881 ontleende cijfers, bij de organisatie gerekend, wat de Infanterie betreft, op eene sterkte der militie voor de 5 lichtingen van

36000 man, waarvoor met inbegrip van 14 % voor verloop moesten worden ingedeeld 42000 miliciens. Uit diezelfde Bijlage blijkt evenwel dat, bij het tegenwoordig militie-contingent, slechts kan gerekend worden op 175 miliciens per compagnie, in het geheel dus 31500 man, waarvoor, met inbegrip der 14 % voor verloop moesten ingedeeld worden 37000 miliciens. Blijkens de jaarlijks in het *Recueil Militair* voorkomende indeeling van de lichting der Militie over het loopende jaar, zijn evenwel gedurende de laatste vijf jaren totaal bij de infanterie ingedeeld 37710 miliciens, zoodat feitelijk op dit oogenblik, de sterkte der infanterie, alleen wat de miliciens betreft 4290 man, beneden de organieke sterkte blijft.

Onvoldoende aanvulling. Eene voldoende en zekere aanvulling in tijd van oorlog zou in staat zijn, de bezwaren, uit de onvoldoende sterkte onzer infanterie voortvloeiende, eenigszins te verminderen. Ook daarvan mogen wij evenwel weinig heil verwachten. Die aanvulling toch moet geschieden door de, bij het uitbreken van den oorlog, op te richten „*depot-bataljons*”. De officieren voor die bataljons zijn bij de staven en in de verschillende speciale betrekkingen ongeveer aanwezig; het kader wordt verkregen doordien de vredessterkte der compagnieën aan kader grooter is genomen dan de oorlogssterkte, zoodat elke compagnie eenige onderofficieren en korperaals voor de depot-bataljons kan afstaan.

Het bezwaar dat officieren en kader der depot-bataljons, geheel vreemd aan elkander, bij het nitbreken van den oorlog uit verschillende garnizoenen bij elkander moeten worden gehaald, wensch ik slechts even aan te stippen; dat bezwaar is zeker gemakkelijker te overwinnen dan een ander, dit namelijk, dat niet uit te maken is, waar de manschappen voor die bataljons moeten gezocht worden. Wanneer werkelijk bij de compagnieën 35 vrijwilligers aanwezig waren, zouden daardoor, aannemende dat de vijf lichtingen mede te velde kunnen trekken, per bataljon 120 soldaten beschikbaar komen, die dus per regiment een bataljon van 600 man zouden vormen. Nu evenwel bij het tegenwoordige militie-contingent, zooals ik betoogde, reeds 4290 miliciens op de organieke oorlogssterkte ontbreken, zou dit getal

vrijwilligers aanwezig *moeten* zijn om met de compagnieën op oorlogssterkte te kunnen uitrukken.

Volgens het laatste officiëel bekend gemaakte cijfer, waren er op 1 *Januari* 1884, bij de infanterie 1084 vrijwilligers; aannemende dat dit getal tot 1200 geklommen is, zouden er, voor dat er één man voor de depot-bataljons beschikbaar kwam, alleen bij de infanterie, nog 3000 vrijwilligers bij moeten komen. Daargelaten dat eene gezonde oplossing van het vraagstuk onzer levende strijdkrachten, niet in een groot getal vrijwilligers moet gezocht worden, weet ik niet of men, aangezien bij ons de lust, om als vrijwilliger in dienst te treden, in den regel omgekeerd evenredig is met de algemeene welvaart, wel mag wenschen, dat dit incompleet spoedig wordt aangevuld.

Bij dat alles moet nog worden opgemerkt, dat de bestemming der depot-bataljons niet altijd even duidelijk is geweest. In de meer aangehaalde Memorie van Toelichting werden die bataljons „*reserve- of aanvullings-bataljons*” genoemd. „Bij mobilisatie, zoo lezen we daar, vormt zoowel het regiment Grenadiers en Jagers, als elk der overige regimenten infanterie, een *reserve-bataljon* van 4 compagnieën, bestemd tot aanvulling der verliezen in den oorlog”. Die naam scheen er dus op te wijzen, dat de *reserve-bataljons* bestemd waren om eventueel aan het veldleger te worden toegevoegd. Later werd die bestemming veranderd en zijn, zooals wij zooeven opmerkten, de 5de bataljons voor dat doel aangewezen. De naam van *reserve-bataljons* is dan ook zeer terecht in de Koninklijke Besluiten, waarbij de oorlogsorganisatie van ons leger werd vastgesteld, verdwenen en veranderd in *depot-bataljons*. Daarmede is zeker ook meer in overeenstemming de bepaling, door den Minister van Oorlog ter uitvoering dier Koninklijke Besluiten gegeven en waarin het heet: „voor de eventueel op te richten depots zullen in de eerste plaats worden bestemd de officieren en minderen, die bij het op voet van oorlog brengen van het leger, bij de korpsen, waartoe het depot behoort, overcompleet worden, terwijl hiertoe bij voorkeur zullen worden aangewezen de militairen, die minder geschikt zijn voor den dienst te velde”. Hoe laat het zich met dit laatste nu evenwel weder rijmen, als we in de oorlogs-

organisatie lezen dat het de *miliciens-sergeanten* en *miliciens-korporaals* zijn, die bij de op te richten depots worden ingedeeld?

Samenstelling der tactische eenheden. Van de vermindering van het getal compagnieën en het daardoor beschikbaar komen van een groot getal luitenants, werd bij de reorganisatie gebruik gemaakt om in het kader der compagnieën een *derde* luitenant op te nemen. Het getal officieren per compagnie werd daardoor van *drie* op *vier* gebracht. Naar mijne innige overtuiging moet ook die maatregel, voor het wapen, zeer betreurd worden. Bij de geringe vredessterkte onzer compagnieën is, voor de oefening van den troep een zoo groot getal officieren ongetwijfeld niet noodig. De vraag mag dus gesteld worden of het niet mogelijk zou zijn het getal officieren per compagnie in tijd van vrede te beperken, tot het minimum dat voor de oefening van den troep noodig is en daarbij voor eene voldoende aanvulling in tijd van oorlog te zorgen, voldoende niet alleen wat het getal, maar ook wat de oefening betreft. Is dit werkelijk het geval, dan zou men daaruit het besluit mogen trekken, dat de tegenwoordige regeling in de eerste plaats uit een finantiëel oogpunt gezien, minder gelukkig is maar bovendien het nadeel heeft, dat door haar, het vooruitzicht op bevordering, voor de luitenants nog minder is geworden dan voor dien tijd.

In de belangrijke redevoering, nu ongeveer twee jaren geleden door den majoor van Tuerenhout, in deze vereeniging gehouden, „*Over den toestand van het Officierskorps der Landmacht en de middelen tot verbetering daarvan*”, werd reeds op de onschatbare waarde voor ons leger, met zijn groote verschillen in oorlogs- en vredessterkte gewezen, wanneer het zou kunnen beschikken over een behoorlijk aantal militie-officieren. „Aangenomen”, zoo luidde het oordeel, van dien hooggeachten spreker, „dat zich bij elke compagnie onder de militieplichtigen slechts één officier bevond, dan zou de vredesorganisatie dezer afdeelingen reeds met één officier verminderd kunnen worden. Behalve de groote bezuiniging die hieruit zou voortvloeien — immers deze officieren behoeven als zij niet in werkelijken dienst zijn, ook niet betaald te worden, en voor het geval eener mobilisatie valt met genoegzame zekerheid op hen te rekenen — werden de kansen

op bevordering voor de luitenants op die wijze aanzienlijk verbeterd. Het geheele officierskorps zou hiermede gebaat zijn, maar niet minder de Staat, daar de officieren op jeugdiger leeftijd voor den kapiteinsrang in aanmerking zouden komen."

„Kein Staat", zegt de overste v. d. Goltz, hetzelfde onderwerp besprekende, „ist reich genug um in Frieden einen Liniën-officierskorps zu unterhalten, welches so zahlreich ist, dass es im Kriege für die ganze, durch die Mobilmachung um das dreifache und mehr vergrößerte Armee genügt."

Maar er is meer. Wanneer, en ik ben die meening ook wel degelijk toegedaan, vooral voor onze jonge, onervaren troepen, een betrekkelijk groot getal aanvoerders in de lagere rangen noodig is, dan ware dunkt mij een gezonder oplossing van de kwestie geweest, indien men, inplaats van het getal officieren te vermeerderen, per compagnie een adjudant-onderofficier had aangesteld.

Gezonder noem ik die oplossing, omdat zij in de eerste plaats de bevordering in het officierskorps niet verminderd zou hebben, in de tweede plaats uit een finantieel oogpunt gezien, voordae- ligger zou zijn geweest en in de laatste, maar niet de minste plaats, de kaderkwestie ongetwijfeld een stap nader bij hare oplossing zou hebben gebracht. Waarom zou bij de Infanterie niet mogelijk zijn, wat bij de bereden artillerie met goed gevolg is geschied?

Sta mij toe U hierbij het oordeel aan te halen, door Rüstow in zijn werk: „*Untersuchungen über die Organisationen der Heere*" uitgesproken. „Die Zahl der Führer", zegt hij, „soll so gering als möglich sein, ausreichend um ihren Zweck zu erfüllen, aber nicht darüber hinaus". En later: „Die Officiere greifen viel zu tief hinauf, die Unterofficiere bleiben viel zu tief unten, was man anders ausdrücken kann, es sind zu viel Klassen von Officieren und zu wenig Klassen von Unterofficieren vorhanden. Mit der Zahl der Klassen wächst, unter sonst gleichen Umständen auch die Zahl der Individuen, welche sie bilden; es wären also unserer Ansicht nach zu viel Officiere da." De oorzaak voor die, naar zijne meening nadeelige omstandigheid wordt daarna door Rüstow, langs geschiedkundigen weg

opgespoord. Het zou mij te ver voeren hem daarbij thans te volgen. Genoeg zij het, dat hij per compagnie noodig oordeelt een kapitein, als compagnies-commandant en een luitenant. „Wenn“, zegt hij, „wie wir es verlangt haben, nur ein Lieutenant auf die Kompagnie gerechnet wird, so nimmt dieser zu dem Hauptmann die gleiche Stellung ein, wie der Major oder Bataillons-adjutant zum Bataillons-Kommandanten.“

Wanneer wij nu ten slotte de samenstelling der compagnieën infanterie in de Europeesche legers nagaan, dan blijkt daaruit, dat in het *Duitsche*, *Oostenrijksche* en *Italiaansche* leger het getal luitenants per compagnie bij de oorlogsformatie grooter is, dan bij de vredesformatie, dat in *Frankrijk* en *Rusland* aan de twee luitenants der vredescompagnie, in geval van oorlog een „*officier auxiliaire*“ of een „*vaandrig*“ wordt toegevoegd, en dat men zich alleen in *Nederland* en in *Belgie* de weelde veroorlooft om het getal luitenants, dat men bij de compagnie, op voet van oorlog noodig oordeelt, reeds in tijd van vrede te onderhouden.

Zal het U, uit het medegedeelde duidelijk zijn geworden, dat ik een voorstander ben der, in den laatsten tijd zooveel besproken militie-luitenants, dan haast ik mij, er als mijne overtuiging aan toe te voegen, dat de eenige wijze om *goede* militie-officieren te verkrijgen in de voorafgaande invoering van den persoonlijken dienstplicht gelegen is. Doch, ik merkte het reeds op, ook onafhankelijk van die militie-officieren, zou naar mijne overtuiging het getal luitenants per compagnie met één kunnen verminderd worden, door daarbij een adjudant-onderofficier in te deelen. Pastte men dien maatregel toe, dan zou het m. i. overweging verdienen om:

1e. aan die onderofficieren *niet* den titel van „dienstdoend officier“ te geven. Zulks leidt toch, niet alleen bij hen, maar ook c. q. bij hunne wederhelften, tot aspiratiën, die in hun eigen belang moeten vermeden worden;

2e. moet de uniform der bedoelde onderofficieren zeer duidelijk van die der overige adjudant-onderofficieren, maar vooral ook van die der officieren te onderscheiden zijn;

3e. zou men tot de aanstelling alleen dan moeten overgaan als zeer bruikbare stof voorhanden was en er dus niet naar

gestreefd moeten worden, om in den kortst mogelijken tijd, alle compagnieën daarvan te voorzien.

Resumeerende komt het mij voor dat, zoolang de persoonlijke dienstplicht niet is ingevoerd, per compagnie twee luitenants en een adjudant-onderofficier noodzakelijk zijn. Werd evenwel, door den persoonlijken dienstplicht voldoende stof tot de vorming van goede militie-officieren geleverd dan zou ik, bij den staf van ieder bataljon wenschen, twee luitenants voor speciale diensten en verder per compagnie één luitenant en een adjudant-onderofficier, waarbij dan door de oorlogsformatie één of twee militie-officieren zouden gevoegd worden.

Eene afdoende regeling onzer levende strijdkrachten, kan tengevolge der tijdsomstandigheden vooreerst niet verwacht worden. In de Eerste Kamer der Staten-Generaal werd de vorige maand zelfs het vermoeden uitgesproken dat, voor het ongedacht gunstige geval dat èn grondwetsherziening, èn daarna de militaire wetten tot stand kwamen, er deze eeuw nog wel mede gemoeid zou zijn, alvorens het leger, overeenkomstig die wetten zal zijn ingericht, geoefend en versterkt.

Nu is er wel van meer dan ééne bevoegde zijde betoogd geworden dat, ook zonder wijziging der Grondwet eene goede oplossing van het vraagstuk *mogelijk* was, maar aangezien toch allen het over de *wenschelijkheid*, dier voorafgaande wijziging eens zijn, laat het zich verklaren, dat geen regeering op dit oogenblik tot eene ingrijpende reorganisatie zal overgaan.

De vraag blijft dan over, of het niet mogelijk zou zijn ook bij de bestaande wetten eenigszins in de zoeven betoogde, ernstige bezwaren tegen de organisatie onzer infanterie te voorzien.

Die vraag moet, naar mijne bescheiden meening bevestigend beantwoord worden, en wel op de volgende wijze:

In de onvoldoende getalsterkte der infanterie kan, bij behoud der tegenwoordige militiewet alleen worden voorzien door de schutterij. Wanneer men de geschiedenis der laatste jaren nagaat, dan geloof ik onder de voorwaarden, die aanwezig moeten zijn, om van de daarin aanwezige krachten ten bate onzer verdediging partij te *kunnen* trekken, wel in de eerste plaats te mogen noemen *samenwerking tusschen* de beide daarbij betrokken Depar-

tementen van Algemeen Bestuur. Waarschijnlijk ware het zelfs beter, om in die richting een stap verder te gaan en, wat trouwens reeds herhaalde malen door bevoegde personen werd aangeraden, 1) de schutterij geheel onder het Departement van Oorlog te brengen. Wanneer men toch, zooals blijktens de onderzinking het geval is, bij de uitvoering der tegenwoordige schutterijwet, angstig aan de letter blijft hangen, en niet mede wenscht te werken, om zich voordoende bezwaren uit den weg te ruimen, dan valt er, onder de tegenwoordige omstandigheden, tot verbetering onzer levende strijdkrachten, niets te doen.

We mogen ons evenwel blijken de jongste Memorie van Beantwoording op het huidige oogenblik, in een gewenschte overeenstemming verheugen. Tengevolge daarvan zal de schutterij op de sterkte worden gebracht, die zij volgens de laatste volkstelling moet hebben, zal zij daardoor, vooral in de groote steden, belangrijk vermeerderd worden en in eenige gemeenten waar nu rustende schutterij is, dienstdoende schutterijen worden opgericht; eindelijk zullen de schutters, die vroeger als vrijwilliger of als milicien bij het leger en vloot gediend hebben, in afzonderlijke onderdeelen vereenigd en naar gelang van het wapen waartoe zij behoorden, bij de infanterie-, de artillerie- of de genieschutterij worden ingedeeld.

Laten we beginnen met den wensch uit te spreken, dat al die goede zaken *spoedig* tot stand komen, want zij zijn vóór alles noodig, maar laten we er onmiddellijk aan toe voegen dat daarmede nog niet alles gedaan is. We zullen dan toch krijgen een *grooter getal* en een meer rationeelo *indeeling* dier schutters, maar de wensch blijft nog over om ze *beter te oefenen* en voor eene behoorlijke *aanvoering* te zorgen.

De heer Scheltema, uit wiens belangrijke studiën over dit onderwerp ik zooeven reeds eene aanhaling deed, zegt omtrent dit punt: „Hoe men de levende strijdkrachten ook regelen moge, als het leger te klein is om het vaderland alleen te verdedigen en daartoe steun en uitbreiding behoeft, dan zal het altoos

1) Zie o. a. „Nog iets over de Schutterij,” door J. Scheltema, Oud-Majoor-Commandant der dienstdoende Schutterij te Leiden.

voor aanvoering en een deel van het kader van de hulptroepen moeten zorgen; daar is niets aan te doen."

Naar zijn oordeel zijn daartoe per compagnie noodig één officier als commandant, nog één luitenant en twee onder-officieren.

Nu zal het wel geen betoog behoeven, dat het niet mogelijk zou zijn aan dien eisch voor de geheele schutterij te voldoen maar, voor het gedeelte, dat onmiddellijk bij mobilisatie aan het leger toegevoegd moet worden, bestaat m. i. die mogelijkheid wel.

Onze compagnieën toch zijn niet alleen in tijd van vrede ruim van officieren voorzien, te ruim zelfs met het oog op de geringe vredessterkte, veroorloofde ik mij zooeven te beweren, maar bij den staf van ieder regiment zijn eveneens nog vier officieren aanwezig voor wie daarbij ongetwijfeld een nuttige werkkring is aangewezen, maar van wier werkkraft geloof ik, in belang van 's lands weerbaarheid, toch nog meer profijt ware te trekken en wel, door in de organisatie der infanterie de volgende wijzigingen te brengen:

1e. Eene bepaalde verdeeling te maken in veld- en bezettings-troepen, de thans voor bezettingstroepen aangewezen bataljons dus van de regimenten af te scheiden en ze reeds in vredestijd met de, voor elke linie of groep bestemde compagnieën vesting-artillerie te stellen onder de aangewezen linie- en groeps-commandanten;

2e. elk der regimenten infanterie uit te breiden met twee depot-compagnieën en aan elk der bezettings-bataljons eveneens twee compagnieën toe te voegen.

Het reeds in tijd van vrede toevoegen van twee depot-compagnieën aan ieder der regimenten infanterie, komt mij hoogst noodzakelijk voor. De ondervinding toch heeft geleerd, dat een depot, *onmiddellijk bij mobilisatie*, niet gemist kan worden. In het mobilisatierapport van 1870 wordt zelfs beweerd, dat twee compagnieën per regiment niet voldoende zijn.

„Ook de ongenoegzame samenstelling van het depot van het regiment grenadiers en jagers, zoo lezen wij daar, dat slechts uit eene compagnie grenadiers en eene compagnie jagers bestaat, heeft tot bezwaren aanleiding gegeven, waarbij de behoefte aan

eene uitbreiding van dat depot tot dezelfde sterkte als de depots der overige regementen zich dringend heeft doen gevoelen."

Wanneer ik dan ook zoo even van twee depotcompagnieën sprak, wenschte ik deze beschouwd te zien als een kern, die bij mobilatie door indeeling der officieren, die in speciale betrekkingen werkzaam zijn, naar behoefte kan worden uitgebreid. *Op hetzelfde oogenblik* echter waarin het regiment bij mobilisatie uitrukt, moeten een paar georganiseerde onderdeelen achterblijven. In aansluiting bij de voorstellen, in de laatste Decemберvergadering door den Kapitein DE WIJS, zoo krachtig bepleit, zou het daarbij aanbeveling verdienen om, aanvankelijk bij één regiment en, naar gelang de mogelijkheid daartoe ontstond, later bij meer regementen, in plaats van twee depotcompagnieën, een *depotbataljon* op te richten, tevens bestemd voor de aanvulling van het Indisch leger en waarbij dus vrijwilligers moesten worden ingedeeld, die zich verbinden om zoowel in Indië als in Europa te dienen.

Door het uitbreiden der bezettingsbataljons met twee compagnieën zou natuurlijk, bij behoud van het tegenwoordig militiecontingent de sterkte van iedere compagnie naar evenredigheid minder worden en bij mobilisatie ongeveer 135 miliciens bedragen.

In verband daarmee zou ik aan ieder dier compagnieën onmiddellijk bij mobilisatie een peloton schutterij willen toevoegen en daartoe aanwijzen de onderdeelen der Infanterie schutterij waarin volgens de door de Regeering aangekondigde plannen, zij die vroeger als vrijwilliger of milicien bij de Infanterie gediend hebben, vereenigd zijn, en wel natuurlijk in de eerste plaats van de dienstdoende schutterij in die steden, waar de vestingbataljons in garnizoen zijn.

Bij het straks door mij te bespreken oefeningsstelsel blijven dan bij ieder regiment en bij ieder der bezettingsbataljons officieren en kader over, die gebruikt kunnen worden bij de oefening der Schutterij niet alleen in de garnizoenen waar zij t'huis behooren, maar ook in de meest nabijgelegen plaatsen, uit *Breda* bijv. die van *Tilburg*, uit *Naarden* die van *Hilversum* enz.

Het resultaat van het voorgestelde zou dus zijn, dat bij mobilisatie, ieder regiment kan uitrukken zonder officieren, kader

en manschappen achter te laten zooals nu voorgeschreven is, de manschappen der depotcompagnieën zouden alsdan over de andere compagnieën verdeeld moeten worden, terwijl officieren en kader bestemd werden om de later onder de wapenen komenden van wapens en kleedingstukken te voorzien en daarna aan het veldleger toe te zenden, aangekomen vrijwilligers te oefenen en mede te werken tot de verdere oefening der inmiddels gemobiliseerde schutterij. Zooals ik straks reeds opmerkte, zou men daarbij die depotcompagnieën moeten beschouwen als een kern, die zooveel mogelijk moet worden uitgebreid.

Door de uitbreiding der bezettingsbataljons met twee compagnieën en het onmiddellijk bij mobilisatie daarbij indeelen van goeefende en vroeger gediend hebbende schutters, zou men al dadelijk over 18 compagnieën Infanterie meer kunnen beschikken, totaal dus over 54 compagnieën, een voldoende macht voor de *voorloopige* bezetting der *Nieuwe Hollandsche Waterlinie*, de stelling van *den Helder*, de forten bij *IJmuiden* en aan den *Hoek van Holland*, alsmede de volledige bezetting van *Pannerden* en *Westervoort*. (1)

Resumeerende zou dus bij deze regeling de overgang van den vredes- tot den oorlogstoestand bespoedigd, eene oefening van ieder onderdeel overeenkomstig zijne bestemming mogelijk gemaakt worden, eene voorloopig voldoende en spoedige bezetting van onze voornaamste werken verzekerd zijn en ten slotte dit alles verkregen worden zonder noemenswaardige uitbreiding in vreedstijd van personeel.

(1) In het reeds vroeger aangehaalde artikel, voorkomende in de *Vragen des Tijds* van 1881, rekende de kapitein Rooseboom noodig:

voor noodbezetting der N. H. Waterlinie	8 $\frac{1}{2}$	Bataljon.
" " Positie Helder-Nieuwediep	3	"
" " fort bij IJmuiden	$\frac{1}{2}$	"
" volledige bezetting fort bij Pannerden	$\frac{1}{2}$	" ($\frac{2}{3}$ comp.)
" " " " " Westervoort	$\frac{1}{2}$	"
	12 $\frac{1}{2}$	Bataljon
hierbij tellende voor het fort a/d Hoek van Holland	$\frac{1}{2}$	"
zouden dus v. d. bezetting der gen. versterkingen	12 $\frac{1}{2}$	Bataljon aan-
vankelijk voldoende zijn.		

Het getal Bataljonscommandanten in de eerste plaats blijft hetzelfde. Het aantal compagnieën en dus ook het getal compagniescommandanten zou met 36 óf zoo aan één der regementen een depotbataljon werd toegevoegd, tevens bestemd tot aanvulling van het Indische leger, met 38 toenemen. Bij de regementen Infanterie zijn evenwel aanwezig 27 kapiteins voor speciale diensten, zoodat het getal kapiteins met 11, of zoo het koloniaal werfdepot tegelijkertijd werd opgeheven met 7 zou uitgebreid worden. Thans zijn bij de compagnieën organiek ingedeeld 540 luitenants en is er bovendien bij den staf van ieder regiment nog 1 luitenant voor speciale diensten. Bij de voorgestelde formatie op 216 compagnieën en 2 luitenants per eenheid rekenende zouden er dus 432 noodig en in vergelijking met het tegenwoordige organieke getal 108 overcompleet zijn. Er ontbraken evenwel op 1 Juli 1884 98 luitenants; dit getal met het oog op de laatste aanstelling thans op 85 stellende, zouden er nog 23 overcompleet blijven.

Op 1 Juli 1884 waren bij de Infanterie aanwezig 1448 sergeanten en 1403 korporaals. Verdeeld over de 216 voorgestelde compagnieën krijgt men per eenheid 6 sergeanten en 6 korporaals voor de vredesorganisatie, dus ruim voldoende.

Hoewel nu de door dat alles te verkrijgen resultaten, ons in de verste verte niet zouden geven, wat we noodig hebben, geloof ik toch, dat we binnen de bestaande wetten zouden hebben verkregen, wat mogelijk is.

Laten wij hopen M. H. dat op deze of op eenige andere wijze, zoo spoedig mogelijk en dus zonder de nieuwe wetten af te wachten in de gebreken der organisatie van onze Infanterie zal worden voorzien. Men bedenke, dat de hoofdkracht onzer verdediging in dat wapen moet gezocht worden, men overwege de woorden, eenmaal door den Generaal Lewal geschreven: „Uno des causes de la décadence des armées, c'est le peu de considération accordé à l'infanterie,” men behartige ook wat, nog onlangs door een Nederlandsch-militair schrijver, die steeds met warmte de belangen van zijn wapen verdedigt, werd gezegd:

„Instinctmatig zullen kleine staten, de hoofdkracht hunner weerbaarheid blijven zoeken in het voetvolk. Zoo handelde

eertijds Griekenland, daarna Rome, bij zijn opkomst. Later herhaalden Zwitserland en Pruisen dat voorbeeld. Zij gehoorzaamden alle aan eene algemeene wet.

In de toekomst zullen kleine volken zich, krachtens dezelfde wet, op dezelfde baan blijven voortbewegen. Thans, minder dan ooit, maken de vorderingen der techniek het hun mogelijk om met de artillerie der groote mogenheden te wedijveren.

Dat is ook niet noodig. Niet in de eerste plaats met sterke artillerie-stellingen, met welbewapende verschaningen, maar met een weerbaar volk, dat zich tot den strijd heeft toegerust, moeten kleine staten hunne zelfstandigheid handhaven. De kosten der annexatie moeten steeds de waarde van het bezit van een verminkt en tot verzet gereed volk overtreffen.

In het voetvolk, de ziel der levende strijdkrachten, ligt derhalve de hoeksteen onzer onafhankelijkheid. Daarom moeten alle krachten, in dat voetvolk aanwezig, geen enkele uitgezonderd, ontwikkeld worden, tot dat haar vermogen een maximum heeft bereikt."

Ik kom thans tot de oefeningen der Infanterie en daarmede tot het hoofddoel mijner beschouwingen. De beste organisatie toch zal voor de weerbaarheid des lands weinig vruchten afwerpen, indien zij niet gepaard gaat met eene goede oefening van den troep. Vooral in de legers van den tegenwoordigen tijd, is het meer dan ooit plicht naar een stelsel van oefening uit te zien, waarbij zij, die door de wet tot den krijgsdienst verplicht worden, in den kortst mogelijken tijd tot de meest bruikbare soldaten worden gemaakt.

Van die gedachten waren zeker allen beziel, die in de laatste jaren op eene verandering aandrongen in de wijze van oefening onzer Infanterie. Onder de belangrijke geschriften waarin de gebreken van het tot nu toe gevolgde stelsel, of laat ik mij zuiverder uitdrukken, het *ontbreken* van een stelsel bij onze oefeningen, werden aangetoond, noem ik U, de in 1876 verschenen brochure. „*De opleiding onzer Infanterie*”, door S. en de, onder bijna gelijkkluidenden titel in het vorige jaar uitgegeven brochure van den kapitein-adjudant Prins. Beide ont-heffen mij van de plicht om U het verkeerde der tot nu toe

gevolgde regeling te schetsen. De voornaamste grieven daarin blootgelegd en die waarschijnlijk door U allen gedeeld worden, zijn:

1°. dat bij de oefeningen geen vast stelsel voorzat, waardoor tusschen de verschillende onderdeelen daarvan geen verband bestond en zij reeds daarom weinig vruchten konden afwerpen.

2°. dat, hoewel door de reglementen ieder officier verantwoordelijk werd gesteld, voor de vorderingen zijner onderhorigen, voor zooverre hij volgens de reglementen of voorschriften met de oefening belast was, hij door de regeling dier oefeningen, daarvoor zeer bepaald niet aansprakelijk kon zijn.

3°. dat van den eersten oefeningstijd, door het tijdstip van opkomst der miliciens, niet het gewenschte nut kon worden getrokken.

Geen vast stelsel zat bij de oefeningen voor. Immers, van af het oogenblik, dat de miliciens, na onder leiding der Luitenants-adjudanten, zg. te zijn „afgeëxerceerd”, ter verdere oefening aan de compagnies-officieren werden toevertrouwd, wisselden de onderwijzers, die ieder volgens eigen denkbeelden een steentje tot het gebouw trachtten bij te brengen, elkander voortdurend af en werd daardoor dikwijls tot eene volgende oefening overgegaan, zonder dat men zich overtuigd had, of de vorige voldoende onderwezen en begrepen was. Toch, ik herhaal het, indien ergens volgens eene bepaalde methode moet worden gehandeld, is het dáár, waar men het vraagstuk moet oplossen om van onze miliciens, in den korten, daarvoor beschikbaren tijd, bruikbare soldaten te vormen.

Alleen bij zulk eene methode is het mogelijk voor de geheele oefening en voor de verschillende takken van opleiding, *verantwoordelijke* onderwijzers te stellen. Aan die onderwijzers moet daarbij de meest mogelijke vrijheid worden verleend; alleen moet, ik ga hierin volkomen mede met allen die dezen eisch stelden, op daartoe vooraf aangegeven doelmatige tijdstippen, naar de geoefendheid van den troep onderzoek worden gedaan.

Dat het *tijdstip voor opkomst* der miliciens bij de Infanterie slecht is gekozen, wordt algemeen erkend. Zooals het thans is geregeld, wordt van een groot gedeelte van den eersten oefeningstijd, weinig of geen nut getrokken. Van dáár dat eene

vorige regeering er dan ook reeds toe overging om een gedeelte der miliciens, gedurende de wintermaanden naar huis te zenden.

Een goed stelsel van oefening moet medebrengen dat de beschikbare tijd van den eersten tot den laatsten dag nuttig wordt aangewend.

„*Die Ausbildung unseres Mannes*, zegt de Generaal-Majoor von Kessel, (1) *darf nur an dem Tage enden, an dem er die Fahne verläßt.*

„*Wer diesen Grundsatz nicht anerkennen will, den fragen wir wesshalb er über kurze Dienstzeit des Mannes sich beklagt, was doch jeder thut.*”

Is men het over de gebreken, der tot nu toe gevolgde wijze van oefening, vrij wel eens, minder eenstemmigheid bestaat daar, waar het geldt aan te geven, hoe de oefeningen dan *wel* zouden moeten geleid worden.

Theoretisch beschouwd is er, dunkt mij slechts één stelsel goed, dat namelijk waarbij de oefening van den man gesteld wordt onder de leiding en verantwoordelijkheid van zijne aangewezen aanvoerders in den strijd, onder die dus van den compagnies-commandant en zijne officieren.

Wanneer ik den nadruk doe vallen op de woorden, *theoretisch beschouwd* dan denk ik mij daarbij eene compagnie van vrij aanzienlijke vredessterkte, voorzien van een vast en geoefend kader, eene compagnie voor het grootste gedeelte bestaande uit vrijwillig dienende manschappen of uit miliciens, wier eerste oefeningstijd veel langer is dan die in ons leger.

Wanneer, bij zulk een toestand de oefening van de compagnie toevertrouwd wordt aan de compagnies-officieren, dan zal er zeker tusschen beiden een band ontstaan, die in de praktijk, d. w. z. te velde en in het hoogste ressort, in het gevecht, de beste resultaten *moet* opleveren.

Een stelsel van oefening, dat bij *dien* toestand past, is evenwel niet voor alle andere goed en nu moge men trachten aan te

(1) Von Kessel. General-Major und Brigade Kommandeur. Die Ausbildung des Preussischen Infanterie-Bataillons, im praktischen Dienst.

toonen, dat de vredessterkte onzer compagnieën voldoende is, om de oefeningen compagniesgewijze te houden, ja zelfs, door de kracht van het betoog medegesleept, beweren dat voor verschillende oefeningen een gering getal manschappen eerder voor- dan nadeelig is, ik ben van meening dat men, praktisch uitgedrukt, om hazenpeper te maken een haas moet hebben, om *compagnies*-oefeningen te houden, dus over eene *compagnie* moet kunnen beschikken, en niet over het geraamte eener compagnie, zooals zulks in ons leger, gedurende het grootste gedeelte van het jaar het geval is. Sta mij toe er U op te wijzen, wat de ondervinding in een naburig leger, het Fransche, in dit opzicht leerde.

Daar werden, door de reglementen van 12 Juni 1875, onder algemeene toejuiching, de oefeningen per compagnie en per eskadron voorgeschreven. Eindelijk hadden ook daar, zoo heette het, de nieuwere denkbeelden, na veel tegenstand, de oude verdrongen.

Nauwelijks evenwel ingevoerd bleek het, dat het zoo toegejuichte stelsel, door de geringe vredessterkte der compagnieën, voor de praktijk, aan groote bezwaren onderhevig was. Van af 1876 kon men in de Fransche tijdschriften, militaire zoowel als andere, klachten over dat onderwerp vinden. In het leger en in de Volksvertegenwoordiging werd telkens op de daaruit voor de oefening van den troep voortvloeiende moeielijkheden gewezen en voortdurend op verhooging van het vredeseffectief, hetzij door opheffing van bataljons of compagnieën, hetzij door verlenging van den dienstdaag aangedrongen.

In 1878 achtte de Minister van oorlog het dan ook noodig de bepalingen omtrent de oefeningen te herzien en uit te breiden.

„L'examen", zoo vangt de Ministerieele aanschrijving van 31 October 1878 (1) aan, „des rapports établis à la suite des revues trimestrielles a permis de constater qu'il se produit d'assez grandes divergences dans la marche de l'instruction de l'infanterie et que plusieurs prescriptions des réglemens en vigueur ne sont pas partout également observées."

(1) Journal Militaire Officiel. Partie Supplémentaire 1878 No. 75.

De Minister verdeelt nu den oefeningstijd in vijf periodes, waarvoor hij den duur aangeeft. In de eerste periode zullen de rekruten in de rekrutenschool geoefend worden, terwijl de oefening der oude soldaten wordt voortgezet; in de tweede periode worden oefeningen in de sectieschool gehouden; (1) in de derde periode compagnies-oefeningen; in de vierde periode bataljons-oefeningen en eindelijk in de vijfde periode oefeningen met de réservisten en groote manoeuvres.

De oefeningen der 1e periode bleven onder den compagnies-commandant. Voor de oefeningen der oude soldaten werd voorgeschreven: „On forme, selon les effectifs des bataillons une ou plusieurs compagnies de manoeuvre avec les anciens soldats.”

Bij de oefeningen in de 2e periode, vormden de rekruten en de oude soldaten per compagnie, eene sectie.

Voor de derde periode, compagnieschool, luidde het voorschrift: „Cette instruction devant se donner dans la compagnie, sous la responsabilité et la direction des capitaines, ceux-ci établissent eux-mêmes leur progression qui est soumise à l'approbation du colonel par le chef de bataillon.

Pour exécuter certaines opérations de la deuxième partie de l'école de compagnie, on peut être amené, vu la faiblesse des effectifs, à fusionner des compagnies; le chef de bataillon arrête alors le programme des exercices et les dirige, ainsi qu'il le fait pour les manoeuvres à double action.”

Voor de oefeningen in de Bataljonsschool werd een dergelijk voorschrift gegeven.

Toch was het medegedeelde niet in staat de klachten te doen verminderen.

In 1881 deed de Minister van Oorlog het voorstel om, door het opheffen der twee depotcompagnieën, de sterkte der andere te verhoogen en gelastte hij, bij circulaire van 29 Juni, dat de wachtdiensten tot de strikt noodige moesten worden beperkt, evenals de corveeën, oppassers enz. ten einde daardoor de sterkte

(1) De Fransche compagnieschool bevat een hoofdstuk dat alleen betrekking heeft op de oefening eener sectie en van een peloton (Première partie, Chapitre Premier. Instruction de la section et du peloton.)

der compagnieën bij de oefeningen te doen toenemen. In de ver-
tegenwoordiging werd datzelfde jaar door den Graaf le Roys
voorgesteld de 4e Bataljons der Regementen op te heffen. *L'avenir
Militaire* van 1 Augustus 1880 noemde de geringe vredesterkte
der compagnieën „*ce grand mal dont tout le monde souffre et s'in-
quiète dans l'Infanterie*” en gaf den raad „*de constituer des unités
sur le pied réglementaire, des bataillons, des compagnies avec le cadre
fixé par la loi, de prendre tous les hommes d'un bataillon pour for-
mer une compagnie, tous ceux d'un régiment pour former un ba-
taillon.*”

Jaar aan jaar herhalen zich dezelfde klachten. Den 25 Octo-
ber 1882 verscheen eene nieuwe Ministerieele aanschrijving om-
trent de oefeningen (1). In de eerste plaats werd daarbij de
duur der vijf periodes eenigszins gewijzigd. Kenschetsend is het
evenwel dat terwijl bij de aanschrijving van 1878, omtrent de
oefeningen in de derde periode gezegd werd: „*Cette instruction
devant se donner dans la compagnie*” enz. en het slechts bij zeer
enkele oefeningen toegestaan werd, met het oog op het geringe
effectief de compagnieën te vereenigen, de aanschrijving van
1882 op dit punt luidt:

*Quand l'effectif le permet cette instruction se donne dans la com-
pagnie* en later: *Dans le cas contraire, on fusionne en un ou deux
groupes les quatre compagnies d'un même bataillon.*

Werd dus bij deze aanschrijving het gehuldigde stelsel, wat
de compagnies-oefeningen betreft, reeds min of meer losgelaten,
de Ministerieele aanschrijving den 5 December 1883 (2) door
den Minister de Camperon gegeven, ging voor de oefeningen
der rekruten nog een stap verder.

„Aux termes du réglement du 12 Juin 1875, sur les manoeu-
vres de l'Infanterie”, zoo luidt deze, „l'instruction des recrues doit
être faite entièrement par les soins de leur commandant de com-
pagnie. L'application de cette prescription n'a pas donné dans
tous les corps des résultats satisfaisants et a fait à différentes
reprises, notamment à la suite de la dernière inspection générale

(1) Journal Mil. Offic. Partie Supplémentaire 1882 N°. 78.

(2) O. a. te vinden in *L'avenir Militaire* 11 Decembre 1883.

d'observations qui m'ont paru devoir être prises en considération. J'ai décidé en conséquence, qu'à l'avenir

1. L'instruction des recrues ne sera donnée par les commandants de compagnie que dans les compagnies détachées de leur bataillon.

2. Dans les bataillons réunis, l'instruction des recrues aura lieu au moyen d'un cadre spécial, sous la direction d'un capitaine et la surveillance du chef de bataillon.

3. Lorsque le régiment sera réuni en totalité ou en partie, le chef de corps, suivant le nombre des recrues à instruire, fera donner l'instruction par un ou plusieurs cadres spéciaux, sous la surveillance d'un chef de bataillon."

De nieuwe exercitie-reglementen vastgesteld bij Ministerieele aanschrijving van 24 Juli 1884 sluiten zich bij het medegedeelde aan.

Art. 46 toch van den grondslag van het onderricht luidt: Le capitaine dirige l'instruction de sa compagnie, sauf en ce qui concerne les recrues, dans le cas prévu au n°. 51, terwijl Art. 3 der Compagnieschool voorschrijft: Pour l'instruction de la compagnie, ou réunit, s'il est nécessaire, deux compagnies, chacune ne formant qu'un peloton, constitué comme ci-dessus, etc.

Bij dat alles moet ik er U op wijzen, dat de vredesterkte der Fransche compagnieën gemiddeld het dubbele is van die der onze; zij bedraagt toch zonder kader $\pm$ 60 man.

Wanneer ik U een kort overzicht gaf van deze, ik zou bijna zeggen, lijdensgeschiedenis, dan wensch ik naar aanleiding daarvan te vragen: zouden wij, ons spiegelende aan de ondervinding van anderen, niet goed doen om, alvorens een vrucht van vreemden bodem op den onzen over te brengen, eens na te gaan, welke daarvan de gevolgen zullen zijn?

Blijkt uit het medegedeelde voldoende, dat ik voor onze Infanterie de compagniesgewijze oefeningen minder gewenscht acht, dan hoop ik U nu aan te toonen dat de afstand tusschen dat en het door mij voorgestane stelsel niet zóó groot is als oppervlakkig schijnt.

Bij het vergelijken van beide zal ik dan tevens gelegenheid vinden om de gronden aan te geven waarop ik de aan de com-

pagniesoefeningen toegekende voordelen *voor ons* niet kan onderschrijven.

Ziehier welk stelsel ik voor onze Infanterie zou wenschen te volgen :

1°. De oefeningen, voor zooveel het geldt de opleiding van het kader en die van den rekruut tot soldaat, worden per bataljon gehouden; kader en manschappen der compagnieën van hetzelfde bataljon worden daartoe, voor zooveel noodig, bij elkander gevoegd en daarbij slechts het noodige kader ingedeeld.

2°. Worden twee of meer compagnieën op die wijze vereenigd dan blijven de manschappen van iedere compagnie, zooveel mogelijk, in één peloton of ééne sectie bij elkaâr, en deelt men daarbij tevens kader dierzelfde compagnie in.

3°. Ieder der Kapiteins wordt met een gedeelte der oefeningen belast en is voor dat gedeelte verantwoordelijk aan den Bataljonscommandant, die evenwel niet anders dan in de hoogste noodzakelijkheid ingrijpt, doch zich op vooraf daartoe vastgestelde tijdstippen van de geoefendheid van kader en manschappen overtuigt.

4°. Aan ieder der kapiteins worden een of meer luitenants toegevoegd.

5°. Geen officier mag langer dan twee op elkaâr volgende jaren met dezelfde taak worden belast.

6°. Alleen bij manoeuvres als, door het onder de wapens zijn van meerdere lichten, de compagnieën voldoende sterkte bezitten, blijven zij in haar geheel vereenigd.

Het groote onderscheid tusschen dit stelsel en dat waarbij de oefeningen per compagnie worden gehouden, bestaat dus hierin dat de oefeningseenheid een trap naar boven wordt verschoven, waardoor men m. i. het voordeel verkrijgt, dat men altijd een troep heeft sterk genoeg om er iemand met den kapiteinsrang mede te doen uitrukken en dat voor de oefening van dien troep niet meer officieren en kader worden gebruikt, dan noodig zijn.

Ik stel mij dus den gang van zaken als volgt voor: (1) De

(1) Men vergelijkte hiermede Brochure Kapitein-Adjutant Prins. Bladz. 49.

Bataljonscommandant heeft in den regel elken dag het bataljon te zijner beschikking; hij overlegt hoe daarvan het beste gebruik kan worden gemaakt om zijn troep zoo volledig mogelijk te oefenen. In verband daarmee bepaalt hij voor wie der kapiteins de troep beschikbaar zal zijn en stelt daarbij, wat uitrukkende diensten betreft, den tijd zoo ruim mogelijk, d. w. z. gelast bijv. niet: „morgen de troep van 7—11 uur ter beschikking van den kapitein A.”, doch: „morgen na het soepeten tot 12 uur of tot het middagappel, kader en manschappen van het Bataljon, of van de 1^e en 2^e compagnie, ter beschikking van den kapitein A.” Aan dien kapitein laat hij het dan over welke der hem toevertrouwde oefeningen zal worden gehouden, wie der hem toegevoegde luitnants en welk kader, daarbij zal worden ingedeeld, en welke oefening door een of meer der overige luitnants met het overblijvende kader zal worden gehouden. Hij moet daarbij vrij zijn om óf de eene óf de andere oefening zelf te leiden, zelfs zou hij niet gehouden moeten zijn om steeds bij alle oefeningen tegenwoordig te zijn.

Ik verplaats mij daarbij dus ook in een toestand „waarin door de superieuren slechts op de uitkomsten” en tot op zekere hoogte „niet op de middelen” wordt gelet, een toestand waarin op vooruit bepaalde tijdstippen een onderzoek wordt ingesteld naar de bedrevenheid van den troep en de kapiteins overigens, ieder voor het hen toevertrouwde gedeelte der oefening volledige zelfstandigheid ten aanzien van de keuze enz. der onderdeelen daarvan, wordt gelaten.

Wanneer de zaak zóó wordt opgevat, ben ik overtuigd, dat voor iederen kapitein even goed als bij de oefeningen per compagnie eene zelfstandige taak, overeenkomstig zijnen rang wordt weggelegd en dat daaruit evenzeer belangstelling voor die taak zal geboren worden, maar dat bovendien, door de grootere getalsterkte van den te oefenen troep, de taak der daarbij ingedeelde luitnants en van het kader veel opwekkender en daardoor reeds meer vruchtdragend zal zijn, en aan de eersten het demoraliserende gevoel zal worden bespaard om na 15—20-jarigen dienstdtijd als officier, nog steeds aan het hoofd te staan voor een peloton of sectie „lijntjes.”

Men schatte de kwestie van getalsterkte niet gering. Ik ben innig overtuigd en ik durf in dat opzicht gerust de opinie van al mijne collega's in te roepen, dat de compagniesoefeningen met meer lust en opgewektheid zullen worden gehouden, wanneer de compagnie 100, dan wanneer zij 25 man sterk is. En van den geest, den opgewekten zin, waarmede de oefening geschiedt, hangt alles af. Men moge nog zooveel vertrouwen in de plichtsbetrachting onzer officieren hebben, en ik ben de eerste, die daarin medega, het is verkeerd daarop te veel te speculeeren; er zijn omstandigheden te over die daaraan voortdurend tornen. „Der Geist eines Heeres ist seine Kraft” zegt een Duitsch schrijver, en die kracht zoek ik vooral bij de subalterne officieren en bij het kader.

Maar er is meer. De oefeningen dienen niet alleen voor de manschappen, maar ook voor het kader; en hoe jonger ons kader is en hoe meer men het uit de militie vormt des te meer gewicht legt deze overweging in de schaal. De geheele militaire oefening moet steeds ten doel hebben aanvoerders te kweken; al het overige is slechts middel tot bereiking van het doel. In de bekwaamheid der aanvoerders en ik bedoel hier ook wel degelijk, die in lageren rang, ligt de steen der wijzen, waarnaar wij allen zoeken.

En zou men nu meenen dat het, voor de oefening van den onderofficier en van den korporaal hetzelfde was, hoe sterk een groep bij het tirailleen, of een veldwacht bij de velddienst-oefening is, zou men het, vooral voor het militie-kader, dat in korten tijd zooveel moet leeren, niet van belang achten, het steeds zooveel mogelijk, het beeld der werkelijkheid te geven? Er zijn toch al zooveel omstandigheden, die men niet terug kan geven, van het voorstellingsvermogen wordt toch nog zooveel gevergd dat men alles wat binnen het bereik ligt wel aan mag wenden om hierin te gemoet te komen. De aanbeveling van Boguslawski „*Gestaltet Eure Uebungen möglichst kriegsgemäß*” heeft voor mij eene zeer groote waarde.

Naast dit oordeel geef ik U dat van den Generaal Majoor von Kessel, een oordeel wel is waar eenige jaren geleden uitgesproken, maar door iemand, die verklaart: „Alle hier gegebenen

Anschauungen gründen sich auf praktische Erfahrungen; keine einzige Theorie wird aufgestellt, die nicht eine praktische Prüfung mit aller Gründlichkeit bestanden hätte. Der grüne Tisch steht also weit ab von dieser Arbeit; eine längere Dienstzeit, unausgesetzt bei der Fahne liegt den ausgesprochenen Ansichten zu Grunde."

En zie hier wat hij verklaart:

"Die Ausbildung der Rekruten in der Armee geht jetzt wohl einen sehr verschiedenen Gang. Die Verschiedenheiten bestehen nicht allein in der Zeiteintheilung und in der Reihenfolge, die man beobachtet für die einzelne Dienstzweige, es werden jetzt noch mehr als sonst, sehr von einander abweichende Resultate erstrebt. Es ist gewisz, dasz sehr verschiedene Wege zum Ziele führen, aber es erscheint zweifelhaft, ob es angemessen sein möchte, jeder Kompagnie darin den ganz eigenen Willen zu lassen. Es möchte besser sein im Bataillon den Gang der Ausbildung zu leiten" en later nog:

"Die Bataillone sind die Einheiten in denen die taktische Ausbildung zu reifen hat Die Kompagnie ist zu unbedeutend um ein rechttes Resultat herbeizuführen; sie ist schwach und abhängig; je unklarer die Bataillone sind, um so schwächer wird die Kompagnie."

Gaan we nu den loop der oefeningen eens na bij het, door mij voorgestane stelsel.

Ik neem daarbij aan dat er per bataljon 4 kapiteins en 10 luitenants aanwezig zijn. Gemiddeld is dit thans het geval en ook bij de straks besproken organisatie zou dit getal bereikt worden; immers ik nam daarbij aan bij den staf van ieder bataljon twee luitenants en per compagnie één luitenant en een adjudant-onderofficier, als zoodanig dienstdoende. Van de kapiteins zou ik nu bijv. één willen belasten met de exercitieën, waaronder te verstaan, de oefeningen in de rekruten- en compagnieschool, het tirailleeren en den velddienst, één met het schijfschieten waarbij het schatten van afstanden; een met de theorie en de lichaamsoefeningen onder welke laatste te begripen het schermen, de gymnastiek, het overwinnen van hindernissen, het pionieren enz., de laatste eindelijk met school

en kaderschool; onder kaderschool te verstaan theoretische opleiding tot korporaal, sergeant, fourier, sergeant-majoor, adjudant-onderofficier bij de compagnieën als officier dienstdoende en militie-officieren.

Van de 10 luitenants twee te belasten met het onderricht op school en kaderschool; aan een van hen tevens de betrekking van officier van wapening op te dragen; twee ingedeeld bij de schietoefeningen waarvoor natuurlijk bij voorkeur officieren aan te wijzen die bij de Normaal-Schieteschool gedetacheerd zijn geweest, eindelijk zes, *waaronder van elke compagnie minstens één* bij de exercitieën.

Vóór de opkomst der nieuwe lichting bespreekt de Bataljons-commandant met zijne compagnies-commandanten de wijze waarop het oefeningsjaar zal worden ingedeeld om daarvan het meeste nut te kunnen trekken; dat onderling overleg is noodzakelijk om de verschillende oefeningen in elkaâr te doen grijpen en de tijdstippen te bepalen waarop de Bataljons-commandant zich van de geoefendheid in de onderdeelen zal overtuigen.

Eenmaal het programma in groote trekken vastgesteld zorgt de Bataljons-commandant, dat voor iederen kapitein, den noodigen tijd beschikbaar wordt gesteld, doch laat hij hem overigens in de wijze van vervulling zijner taak vrij. De kapiteins moeten er nu verder naar streven om bij de verschillende oefeningen kader en manschappen van iedere compagnie zooveel mogelijk bij elkaâr te houden.

Beschouwen we nu eens één der oefeningen van meer nabij en nemen we daartoe zulk eene, waarvan gezegd wordt, dat in het bijzonder daarbij het vereenigen van verschillende compagnieën, zoowel voor de bedrevenheid van het kader en de manschappen, als voor de bruikbaarheid der compagnieën, alleen nadeelen kon opleveren, bijv. het *tirailleen*.

Het onderwijs in het werktuigelijk tirailleen wordt, volgens het voorschrift aanvankelijk gegeven aan één groep van 7—14 man. Daarna ontvangen twee tot vier dergelijke vereenigde groepen gelijktijdig onderwijs, waarbij het voorschrift opmerkt dat bij vier groepen, de totale sterkte niet grooter dan 52 manschappen mag zijn. De minimum en maximum getalsterkte

der groepen en klassen is dus vastgesteld en, welke wijze van oefening men ook volge, heeft men zich dus daaraan te houden. Bedraagt bij het samenvoegen der compagnieën het getal manschappen meer dan 52, wat niet noodig is, want de Bataljonscommandant kon toch ook bijv. twee compagnieën ter beschikking stellen van den kapitein met de exercitiën en twee van dien met de schietoefeningen belast, dan worden twee of meer klassen gevormd.

Nu is het zeker waar, dat bij deze oefeningen, vooral in den beginne het onderwijs als het ware individueel moet worden gegeven, en het dus zelfs een voordeel kan zijn, als de groep niet de maximum sterkte heeft, maar ik vraag: is zulks, bij het door mij voorgestane stelsel uitgesloten?

Zijn evenwel de manschappen, ik zal het maar noemen, wat wegwijis geworden, dan is het m. i. ontegenzeggelijk een voordeel de groep sterker te maken, haar zelfs zooveel mogelijk uit 14 man te doen bestaan. Het is toch voor den man niet hetzelfde of hij den groepscommandant, op wiens bevelen en aanwijzingen hij voortdurend moet letten, onmiddellijk achter zich heeft of niet en het is van belang hem reeds zoo spoedig mogelijk aan normale afstanden te gewennen. Hetzelfde geldt bij meerdere groepen voor de groepscommandanten ten opzichte van den onderwijzer. Het is een groot verschil of men 7, dan wel 14 verspreide manschappen voortdurend in het oog moet houden en de daaraan verbonden moeielijkheden worden, bij de oefeningen in het II hoofdstuk nog grooter. Wordt dus daarbij den man geleerd hoe hij van het terrein in verschillende omstandigheden gebruik moet maken, dan geef ik weder onmiddellijk toe, dat het bij de eerste oefeningen voordeelig is de groepen klein te maken, maar nog eens, wat ik voorstel, verzet zich daartegen niet. Wanneer evenwel de man met zijne verplichtingen in de tirailleur-linie bekend is geworden en hij een denkbeeld heeft gekregen van de wijze waarop hij van het terrein gebruik moet maken, wordt er overgegaan tot het gelijktijdig onderwijs aan twee tot vier groepen en het is dan, vooral voor de oefening van het kader, niet onverschillig, hoe sterk die groepen zijn. Ik voor mij zie er althans bepaald

bezwaar in om den onderofficier of korporaal bij de vredes-oefeningen altijd een groep van ± 7 man te doen commandeeren en hem dan in oorlogstijd, als er toch al zooveel is, wat hem van de kook kan brengen, een groep van dubbele sterkte toe te vertrouwen. En men verwijze niet naar de manoeuvres of den tijd als de manschappen voor de herhalingsoefeningen onder de wapenen zijn. Hoe sterk zijn onze compagnieën dan nog, maar bovendien hoe dikwijls worden zulke toestanden, door ons militie-kader, dat toch op den duur het hoofdbestanddeel zal moeten gaan vormen, bijgewoond?

Maar ik ga verder en vraag: zal men bij de daarop volgende oefeningen, van het gewicht eener compagnie en van de verschillende daarin voorkomende momenten een helder beeld kunnen geven, met een troep van ± 40 man? Men tracht het te doen, maar men ziet de gevolgen bij de meeste onzer manoeuvres. Gewend om met 25—40 man het aanvallend of verdedigend gevecht van eene compagnie en met vier malen dat getal manschappen, soms met toevoeging van eenige vlaggetjes, dat van een Bataljon voor te stellen, kent men z'n weelde niet, als men bij dergelijke gelegenheden eens over de dubbele sterkte heeft te beschikken en bezet dan gewoonlijk strooken terrein zóó groot dat daaruit in de werkelijkheid de schromelijkste gevolgen zouden kunnen voortvloeien, want of een eventuele vijand zich wel door *die* poging om in onze geringe legersterkte te gemoet te komen, zal laten verschalken, mag ernstig betwijfeld worden. Mijne conclusie ten opzichte van de oefeningen in het tirailleeren is dus deze: leert den man eerst zooveel mogelijk individueel zijne verplichtingen in de tirailleurlinie kennen, leert hem eveneens individueel hoe hij zich het terrein tot bondgenoot kan maken, maar geef daarna aan hem en vooral ook aan het kader, zooveel mogelijk het beeld der werkelijkheid; *dat nu gaat bij ons gering vredes-effectief, per compagnie evenwel niet.*

Niet dus opdat men zich met geringe eischen tevreden stelle, maar wel degelijk met den ernstigen wil om de onderhebbenden ieder in het bijzonder en de compagnie als zoodanig de grootst mogelijke geschiktheid, voor den oorlog te doen verkrijgen is

het, dat ik op de bezwaren wijs, aan de geringe sterkte onzer compagnie, met het oog op de oefeningen, verbonden.

Het groote bezwaar, dat tegen de door mij voorgestane wijze van oefening zal worden ingebracht, is, dat het verband in de compagnieën zal verloren gaan, dat officieren, kader en manschappen elkander niet meer zullen kennen.

Er wordt, door de voorstanders der oefeningen per compagnie, zoo dikwijls een beroep gedaan op den „ernstigen wil” der officieren, dat ik het ook wel eens een enkele maal mag doen en dan beweert ik, dat wanneer deze bestaat, de compagnies-commandant zijn kader en manschappen, ook wanneer de oefeningen per bataljon worden gehouden, wel zal kunnen beoordeelen. In de eerste plaats toch komt ieder officier daarbij toch ook nagenoeg elken dag, zoowel met het kader zijner eigen compagnie als met dat der overige in aanraking en is dus het onderscheid, dat hij zijn aandacht aan een grooter getal individuen zal moeten wijden. Bij elke oefening wordt evenwel slechts zooveel kader ingedeeld als reglementair is voorgeschreven en met het overblijvende kader kunnen dan kader-oefeningen worden gehouden, eene uitstekende gelegenheid om hen te beoordeelen. Ten slotte zou ik wenschen, dat de kapiteins iedere drie maanden bijeenkwamen tot eene bespreking van het kader. Het resultaat dier bespreking moest dan in eene beoordeelingsstaat worden neêrgelegd, geen staat met een groot aantal kolommen of waarin vlijt, aanleg en vorderingen tot in tiende deelen nauwkeurig worden aangegeven, maar eene eenvoudige vermelding, bijv. wat een onderofficier betreft, of hij een goed instructeur is, of hij meer of minder blijken heeft gegeven een goed groeps-commandant te zijn, of men hem het bevel over eene veldwacht kan toevertrouwen, of hij in de compagnie en bij de oefeningen tact heeft om zijn gezag te handhaven enz. Het is zeker waar, dat de compagnies-commandant op die wijze omtrent zijn kader gedeeltelijk zal moeten afgaan op het oordeel van anderen, maar ook kan het niet ontkend worden, dat eene beoordeeling door meerdere personen in den regel te verkiezen is.

't Is vaak zoo moeielijk eene eenmaal opgevatte meening los te laten en de eerste indruk oefent dikwijls zulk een beslissenden invloed uit.

Een maatregel die veel bij zou kunnen dragen om in het bezwaar te gemoet te komen, zou m. i. deze zijn, dat *alle* officieren er steeds bij tegenwoordig waren als de Bataljons-commandant zich op de vastgestelde tijdstippen, van de theoretische en praktische geoefendheid van den troep, overtuigde.

Wat ik zooeven voor de beoordeeling van het kader voorstelde, zou geloof ik ook voor de manschappen overweging verdienen. Thans bestaat de mogelijkheid, dat, wanneer de lichtingen hetzij voor de herhalingsoefeningen of ook bij mobilisatie onder de wapens komen, officieren en kader der compagnie voor het grootste gedeelte andere personen zijn. Daarom zou ik ook bij iedere compagnie eene korte aanteekening omtrent ieder der manschappen willen bewaren, opdat als eventueel een andere kapitein of luitenant de compagnie of een gedeelte daarvan onder zijn bevelen krijgt, of zelfs als de compagnies-commandant zijne manschappen, die een paar jaren naar huis zijn geweest, onder de wapens krijgt, hij bijv. zal kunnen nagaan, wie hij in bijzondere gevallen zal kunnen gebruiken en wien hij in ieder geval nooit iets bijzonders zal moeten opdragen.

De vraag zal daardoor waarschijnlijk in uwe oogen niet opgelost zijn: zij betrof toch het verband in de compagnie, dat gevoel van eenheid, waaruit de kracht kon geboren worden, die in hachelijke omstandigheden van zoo groote waarde is. De manschappen moeten daartoe elkander, alsmede de officieren en het kader hunne compagnieën niet alleen kennen, maar de laatsten ook leeren waardeeren, in hen de natuurlijke aanvoeders in den strijd zien, de mannen in wier handen zij zich geheel toevertrouwen.

Ik ben begonnen met toe te geven dat wanneer de oefeningen der compagnie geheel aan den compagnies-commandant en zijne officieren waren toevertrouwd, elke compagnie dus steeds zelfstandig was, daardoor dat gewenschte verband zeer zeker bevorderd zou worden. Maar wanneer ik dit vooropstel, voeg ik daaraan onmiddellijk toe, dat ik toch als de voornaamste

aanleiding tot dien band het inwendig leven in de compagnie beschouw. En nu moge de man onder den eenen kapitein gaan schijfschieten en onder den anderen gaan tirailleeren, na elke oefening keert hij in zijne compagnie terug en juist dat samenwonen op dezelfde kamer, dat gemeenschappelijk ondervinden van al het lief en leed van het soldatenleven, dat onderworpen zijn vooral aan hetzelfde disciplinair gezag, dat alles stelt een niet te loochenen band daar. En hoeveel gelegenheden zullen zich bij dat huishoudelijk leven niet voordoen waarin de compagnies-officieren in staat zijn om te toonen, dat *zij en zij alleen* de onmiddellijke chefs zijn, aan wie het niet alleen is opgedragen de compagnie c. q. aan te voeren maar aan wie ook de behartiging harer belangen, in elk opzicht werd toevertrouwd. Vooral wanneer de man dit laatste voelt en gij allen M. H., die dagelijks met den soldaat in aanraking komt, zult mij toestemmen, dat de gelegenheid te over bestaat om hem dat te doen begrijpen, dan zal daaruit de band ontstaan, welke de compagnie tot het huisgezin maakt, waarvan de leden, in de uren van gevaar, elkander met inspanning van alle krachten zullen bijstaan.

Op ééne zaak moet ik daarbij evenwel nog wijzen, en wel op deze dat naar mijne meening *vooral* de kracht moet gezocht worden in den band tusschen *kader en manschappen* eener zelfde compagnie. De ondervinding toch leert dat, door de groote verliezen in tijd van oorlog, het gros der compagnieën spoedig door aan haar geheel vreemde officieren zal worden aangevoerd. Bij het einde van den oorlog 1870/71 waren er compagnieën, die door een Vice-Feldwebel werden gecommandeerd. Reeds in December 1870 was bij een der Beiersche Infanterie-divisiën, slechts één der kapiteins, waarmede zij te velde ging, meer over. (2)

Om die reden drong ik er op aan, om ook bij de door mij voorgestane wijze van oefening, kader en manschappen eener zelfde compagnie, zooveel mogelijk bij elkaar te houden.

Juist die groote verliezen aan officieren leveren in mijne

(1) Das Volk in Waffen S. 50.

oogen nog een motief om de oefeningen per Bataljon te doen plaats hebben.

„Ein Bataillon, in welchem jede Kompagnie ein andres System von dem oder jenem Dienstzweige hat, wäre kein gutes Bataillon,” zegt *Boguslawski* (1) en *Campe* oordeelt aldus: (2)

„Grade die Hauptwaffe, die Infanterie, muss in den zweckmässigsten Formen, durch die ganze Armee gleichmässig geschult sein, so dass jeder Führer das Kommando in ganz fremder Abtheilungen in der Aktion sofort übernehmen kann, ohne dass irgend etwas im Raderwerk der Kriegsmaschine zu stocken beginnt. Allgemein wird die Bedürfniss gefühlt und in der Militär-literatur immer dringender kundgegeben.”

Zulk eene gelijkmatige oefening nu laat zich dunkt mij, eerder verwachten, wanneer zij onder de leiding van 45 bataljons-commandanten, dan onder die van 180 compagnies-commandanten is gesteld. Ik heb thans nog de vraag te beantwoorden, in hoeverre bij de door mij voorgestane regeling de oefening der officieren zou bevorderd worden en of het daarbij mogelijk zal zijn hunne praktische bruikbaarheid te beoordeelen.

Bij het beantwoorden dier vraag wensch ik al dadelijk twee zaken scherp van elkaâr te onderscheiden en wel de bruikbaarheid van den officier, als „*onderwijzer*” en die als „*aanvoerder*” van den troep. De gewone dagelijksche exercitiën hebben in de eerste plaats ten doel oefening van den soldaat en opleiding van het kader. De kapiteins en luitenants treden daarbij hoofdzakelijk als *onderwijzer* op. Voor den jongen officier, die ook als *onderwijzer* van den troep nog gevormd moet worden, is het dunkt mij alleszins wenschelijk dat hij zich eerst, aan een bepaald onderdeel der oefeningen wijdt om, wanneer hij daarin 'thuis is geraakt tot eene volgende over te gaan, en voor de ouderen, is het, ik merkte het straks reeds op, veel opwekkender, een *troep* te onderwijzen, dan iets wat in de

(1) *A. von Boguslawski*. Ausbildung und Besichtigung der Rekrutentrupp und Kompagnie.

(2) *Campe*. Ueber die Ausbildung der Kompagnie für das moderne Gefecht. Fünfte Auflage 1881.

verste verte niet op een troep gelijk. Het is dunkt mij, dan ook overbodig te betoogen, dat de bruikbaarheid van den officier als onderwijzer van den troep, bij de oefeningen per bataljon minstens genomen evengoed zal kunnen beoordeeld worden, als bij die per compagnie.

Voor de vorming tot *aanvoerder* zijn de gewone exercitiën, zoowel bij het eene als bij het andere stelsel, ten eenenmale onvoldoende. De Kapitein Snijders heeft eenige jaren geleden in eene brochure „*De oefening van het officierskader als middel tot vorming voor hooger rang*”, dat onderwerp uitvoerig behandeld. Ik veroorloof mij de vrijheid U naar de in dat geschrift ontwikkelde denkbeelden te verwijzen en thans alleen op te merken dat, voor de bedoelde vorming, behalve eene deugdelijke theoretische voorbereiding, oefeningen op grootere schaal met de verschillende wapens, kadermanœuvres enz. noodzakelijk zijn.

Voor twee punten, die bij eene bespreking van de oefeningen onzer Infanterie niet onopgemerkt mogen blijven, vraag ik thans nog een oogenblik Uwe aandacht, en wel:

- 1° voor de vraag of het wenschelijk is aan de voor bezettings-troepen bestemde bataljons eene afzonderlijke oefening te geven, en
- 2° voor de schietoefeningen.

De regeering, waaraan wij onze tegenwoordige organisatie *danken*, achtte *afzonderlijke* oefening *niet* wenschelijk. De reden daarvoor in de Memorie van Toelichting tot de begroting van oorlog voor 1881, gegeven, was, dat de 5de bataljons der regementen, aanvankelijk voor de bezetting der forten en versterkte plaatsen bestemd, later voor aanvulling van het veldleger moeten dienen. „Op die wijze,” zoo lezen wij daar verder, „zullen alzoo ook de troepen, die aanvankelijk niet bij het veldleger zijn ingedeeld, achtereenvolgens daarvoor beschikbaar moeten komen en daarin moeten worden opgenomen. Uit dien hoofde, acht de ondergeteekende eene afzonderlijke organisatie van bezettingstroepen, die nitsluitend voor dat doel worden opgeleid, ondoelmatig en verkeerd.”

Nu is het mijne vaste overtuiging, dat de verdediging des

lands groot gevaar loopt indien niet dadelijk bij het uitbreken van een oorlog, onze verdedigingsliniën behoorlijk bezet zijn met geoefende troepen en dat het verloop der tegenwoordige oorlogen te snel is, om aan het verwisselen van troepen, zooals die bij de tegenwoordige organisatie wordt aangenomen, geloof te slaan. In de *Revue militaire de l'étranger* van 30 December 1884, komt onder den titel: „*Des hostilités sans déclaration de guerre*,” een overzicht voor van een Engelsch werkje, dat zich ten doel stelde de vraag te beantwoorden, of de ondervinding werkelijk leert dat iedere natie er voortdurend aan blootstaat, om in tijd van vollen vrede, zonder voorafgaande oorlogsverklaring, overvallen te worden met vijandelijkheden wier gevolgen te ernstiger zijn, naarmate zij minder verwacht werden. Door een daarbij ingesteld geschiedkundig onderzoek kwam men tot het onverwachte besluit dat, wat men dacht uitzondering te zijn, regel was, dat namelijk, in een tijdvak van 171 jaren van 1700 tot en met 1870, slechts *tien* gevallen voorkomen, waarin eene oorlogsverklaring aan de vijandelijkheden voorafging, tegenover *honderd en tien*, waarin het tegenovergestelde plaats vond.

Mij dunkt die opmerking is ook voor ons van gewicht. Wanneer het dan ook, wat ik niet gaarne zou verdedigen, waar zou zijn, dat het onze krachten te boven gaat, om *naast* een veldleger een voldoende getal bezettingstroepen, op de been te brengen, dan zou ik zeggen, laten we den strijd niet *voor*, doch *in* onze liniën aanvaarden, laten we beginnen met onze versterkingen, waaraan zooveel schatten ten koste zijn gelegd, van een voldoende getal geoefende troepen te voorzien.

In het eerste gedeelte mijner beschouwingen heb ik U medegedeeld hoe ik, bij de tegenwoordige wetten, in de onmiddellijke bezetting onzer liniën zoo goed mogelijk zou wenschen te voorzien en daarbij op de wenschelijkheid gewezen om de 5e Bataljons van de Regementen Infanterie af te scheiden en te stellen onder de bevelen der aangewezen Linie- en Groepscommandanten.

Eenmaal die splitsing tot stand gebracht, acht ik eene afzonderlijke oefening noodzakelijk.

Men behoeft den werkkring der Infanterie *in* en *tusschen* onze

verdedigingswerken slechts na te gaan, om dadelijk tot het besluit te komen, dat vele oefeningen, die voor den Infanterist te velde, eene groote waarde hebben, voor den vesting-Infanterist, zonder eenig nut zijn en omgekeerd. Terwijl bijv. voor de eersten eene groote geoefendheid in het verspreid gevecht, in het marcheeren en den daarbij behoorenden marschveiligheidsdienst, hoofdzaak zijn, kan de vesting-Infanterist, deze oefening geheel ontberen, doch is voor hem weder eenige geoefendheid in de bediening van het geschut, in het vervaardigen van bekleedingsmiddelen, en in het maken van versperringen noodzakelijk. Bovendien wordt voor hem de Linnemannschop van de veldtroepen, door de zwaardere schop of spade der technische troepen vervangen en zal hij dus ook in het gebruik daarvan moeten geoefend worden.

Het eenige leger waarin, voor zooverre mij althans bekend is, eene afzonderlijke oefening voor de vestingtroepen bestaat, is het *Fransche*. Het is niet van belang ontbloot na te gaan, wat daar omtrent die oefeningen is bepaald.

Nadat bij Ministeriële aanschrijving van 27 Maart 1882, (1) eene algemeene instructie voor de oefeningen der vestingtroepen was vastgesteld, werd, door eene aanschrijving van 17 Mei d. a. v. meer bijzonder de oefening der vesting-Infanterie geregeld.

Omtrent de officieren werd daarbij bepaald, dat zij door voordrachten, zooveel mogelijk te houden door officieren der Genie en Artillerie, op de hoogte zullen blijven van de Duurzame Versterkingskunst, het materieel der artillerie, en het schieten. Met eene uitvoerigheid, de Fransche reglementen en voorschriften eigen, wordt zelfs vrij gedetailleerd voorgeschreven, wat bij die voordrachten moet worden behandeld. Voor de oefeningen van den troep, bevat het voorschrift de volgende bepalingen.

„De afzonderlijke oefeningen der vestingtroepen worden gehouden in de derde en vierde periode van het oefeningsjaar. Zooveel mogelijk wordt de behandeling van het geschut en het

(1) Journal Officiel, Partie Supplémentaire 1882 N°. 28.

opwerpen van vluchtige versterkingen, onderwezen door officieren der Artillerie en Genie; de Infanterie-officiëren zijn bij die oefeningen tegenwoordig en houden daarbij toezicht. Daar waar het terrein het toelaat, wordt afgescheiden van de gewone schietoefeningen, ééne oefening in het indirect en ééne in het plongeërend vuur gehouden, telkens met 5 patronen. Verder worden de troepen geoefend, in het in staat van verdediging brengen van verschillende terrein-voorwerpen, in het aanleggen van natuurlijke en aangebrachte verhakkingen en ijzerdraad-versperringen, in het opwerpen van veldwerken, het maken van schanskorven en fascinen, het bekleeden van borstweringen, eindelijk in de bediening der veld- en vestingvuurmonden en het uitvoeren der meest gebruikelijke manoeuvres de force.

Gedurende het laatste gedeelte van den oefeningstijd moet het opwerpen van veldwerken en de behandeling van het geschut, ook gedurende den nacht beoefend worden."

Het is verre van mij, dat ik dit voorschrift voor ons gevolgd zou wenschen te zien.

Eene bepaalde en zich telken jare herhalende, theoretische cursus in de Versterkingskunst en de Artillerie, voor de officieren, komt mij in de eerste plaats zeer ondoelmatig voor. Wanneer, gedurende de wintermaanden, onder leiding der Groepscommandanten, door de gezamenlijke officieren van den Groep, belegeringsoefeningen op de kaart worden gehouden en wel liefst op de terreinen, waar zij 't huis hooren, zoodat de moeielijkheden en vragen, die zich bij dergelijke oefeningen op de kaart steeds voordoen, op het terrein zelf kunnen worden opgelost, dan zal daarbij voor de Infanterie-officiëren voldoende gelegenheid bestaan om, aangevuld door eigen studie, op de hoogte te blijven van versterkingskunst en artillerie.

Omtrent de oefening van den troep, zij het volgende opgemerkt. Zij heeft, volgens het Fransche voorschrift plaats, in de derde en vierde periode van het oefeningsjaar. Gedurende de eerste en tweede periode, waarin de rekruten- en de sectieschool onderwezen worden, is dus de oefening voor de geheele Infanterie dezelfde. Dit is, geloof ik, volkomen juist. De behandeling van het geweer en de bewegingen in rij en gelid

zijn natuurlijk voor de geheele Infanterie hetzelfde. Niet gaarne zou ik evenwel voor ons de bepaling overgenomen zien, dat de verdere oefeningen, zooveel mogelijk onder leiding der Artillerie- en Genie-officieren plaats vinden en de Infanterie-officieren daarbij alleen toezicht houden. De oefening van den troep moet m. i. aan de officieren van het eigen wapen blijven opgedragen en waar dit waarschijnlijk nog niet onmiddellijk mogelijk zou zijn, zouden de betrokken Infanterie-officieren door detachering bij de andere wapens, in de gelegenheid moeten gesteld worden, zich daartoe te bekwamen. Wanneer de in denzelfden groep behorende Infanterie en Vesting-artillerie, zooveel mogelijk in hetzelfde garnizoen werden vereenigd, zou het bezwaar spoedig en gemakkelijk zijn op te lossen.

De schietoefeningen hebben voor de geheele Infanterie, dezelfde waarde. Terecht bepaalt m. i. evenwel het Fransche voorschrift dat behalve de gewone vuren, ook het indirecte vuur, door de vestingtroepen, praktisch moet worden beoefend.

Dat voor den vesting-Infanterist eenige kennis van de bediening der verschillende geschutsoorten en van het vervaardigen van bekleedingsmiddelen gewenscht is, zal wel geen toelichting behoeven. Voor den pionnierarbeid, merkte ik straks reeds op, dat door het meer duurzame karakter der op te werpen werken, de voor dat opwerpen te bezigen werktuigen zwaarder moeten zijn en het aanbeveling verdient, in de hanteering daarvan geoefend te worden. Zij die het voorrecht hadden onze zoo leerzame fort-oefeningen bij te wonen, zullen ongetwijfeld met mij hebben opgemerkt, dat onze Infanteristen dikwijls, bij veel goeden wil, door gebrek aan oefening, minder presteerden, dan hunne kameraden van andere wapens, terwijl daarbij tevens de noodzakelijkheid bleek, om voor het in staat van verdediging brengen onzer werken, over een zoo groot mogelijk getal bruikbare werkkrachten te kunnen beschikken.

Aangezien nu wel niemand zal beweren, dat de eerste oefeningstijd onzer miliciens toelaat, hen zoowel voor het eene als voor het andere op te leiden, komt eene afzonderlijke oefening, ieder volgens zijn werkkring, in oorlogstijd mij zeer gewenscht voor. Thans worden de 5de Bataljons op gelijke wijze geoefend

als de overige. De Bataljons-commandant, die daarvan afweek, zou de opmerkingen van zijn Regements-commandant niet ontgaan. Komt hij nu evenwel met zijn als veldtroep geoefend bataljon, bij de fortoefeningen, onder bevel van zijn aangewezen commandant in oorlogstijd, dan blijkt de oefening van den troep voor den daár te vervullen werkkring onvoldoende. Op die wijze aan twee chefs voor de oefeningen van zijn Bataljon verantwoordelijk, is het onmogelijk aan beider rechtmatige eischen, tegelijkertijd te voldoen.

Het tweede punt, waarop ik nog een oogenblik Uwe aandacht wenschte te vestigen, betreft de *schietoefeningen* der Infanterie. Hierbij vallen te onderscheiden:

a. de oefeningen om de *manschappen* te bekwamen voor den werkkring, die aan de Infanterie in het algemeen in het gevecht te velde ten deel zal vallen en hen tevens te leeren, hoe te handelen als zij zelfstandig optreden;

b. de oefeningen om *officieren* en *kader* de theoretische en praktische geschiktheid te geven voor de leiding van het vuur in het gevecht en in den vestingoorlog.

Terwijl aan de oefeningen der 1^e categorie in ons leger ongetwijfeld voldoende zorg wordt besteed, is dit, m. i. ten opzichte van die der 2de soort geenszins het geval. Toch zijn zij niet de minst gewichtige.

De strijd tusschen de voor- en tegenstanders van het Infanterievuur op groote afstanden mag gerekend worden, voldongen en ten voordeele der eersten beslist te zijn. Zooals het gewoonlijk gaat, was in den aanvang van dien strijd, overdrijving aan beide zijden niet te ontkennen. Gebrek aan kennis en ondervinding speelde aan beide partijen parten. Men vergat dat, toen door den vooruitgang der techniek, het vermogen der geweren zoo enorm was gestegen, talrijke proeven en nauwgezette studiën noodzakelijk waren, om de wijze te bepalen, waarop daarvan het best partij zou kunnen worden getrokken; men zag nog niet in dat voortaan de *leiding* van het Infanterievuur, even goed als die van het Artillerievuur, theoretisch en praktisch moest bestudeerd worden. Vandaár overschatting aan de ééne,

miskening aan de andere zijde. Thans mag men het wel als een algemeen erkend feit beschouwen dat door de Infanterie, zoowel aan het verdedigend als aan het aanvallend gevecht, reeds op vroeger ongekende afstanden moet worden deelgenomen, maar tevens, dat op die afstanden het individueele vuur, door het bundelvuur verdrongen werd.

„Het is op het gevechtsweld alleen te doen om de *uitwerking* van het vuur, niet om een groot aantal punten op de figuurschijf. Die uitwerking wordt meer verhoogd door de *leiding* van het vuur, dan door de *juistheid* van het schot. In het hedendaagsch gevecht, staat daarom de *leiding* boven de *juistheid*. La direction, prime l'exécution.

Nog een schakel ontbreekt in deze keten: met een uitnemend vuurwapen en uitstekende schutters, is eene doelmatige *leiding* slechts mogelijk, door een grondige *kennis* van het schot”.

Zoo luidt het oordeel van den Kapitein van Dam van Isselt, wiens meening over dit onderwerp, ook buiten onze grenzen op hoogen prijs wordt gesteld.

Wat wordt er nu bij onze Infanterie gedaan om officieren en kader te oefenen in de *leiding* van het vuur?

In de eerste plaats dienen daartoe de oefeningen in het gevechtschieten. Men behoeft evenwel de bepalingen van het „Voorschrift op de wapenen en schietoefeningen” slechts op te slaan om in te zien, dat zij daartoe ten eenenmale onvoldoende zijn. In de eerste plaats toch lezen we in § 14 van dat voorschrift, dat „het gevechtschieten zoodanig geregeld moet worden dat het kader van elke compagnie, minstens eenmaal 's jaars er aan deelneemt”. Nu zal evenwel in de meeste onzer garnizoenen, ook die ééne oefening nog niet kunnen gehouden worden. Met het oog daarop voegt het voorschrift dan ook aan het zooveel medegedeelde toe, dat „dàár, waar plaatselijke omstandigheden het beoefenen der gezamenlijke vuren niet doenlijk of niet raadzaam maken, deze nu en dan met losse patronen moeten geschieden”. Zij missen dan evenwel voor de oefening in het leiden van het vuur het grootste gedeelte harer waarde.

Zijn dus de gewone schietoefeningen onvoldoende voor de vorming van officieren en kader, tot *leiders* van het vuur, dan mag het verwondering wekken, dat men, hoewel reeds herhaalde

malen op de wenschelijkheid daarvan gewezen werd, niet getracht heeft door de bestemming onzer Normaal-Schietschool, daarin te voorzien en dat wel te meer, nu aan de overeenkomstige inrichtingen bij de meeste legers, die taak wel degelijk werd opgedragen.

Uit het overzicht, in de aflevering dezer maand, van den *Militairen Spectator*, door den Luitenant-Kolonel Kempers gegeven, van den werkkring der Infanterie-schietscholen in Europa, blijkt o. a. dat aan de Fransche Normaal Schietschool, eene commissie van proefneming en eene commissie voor de gevechtsvuren bestaat, dat in Duitschland de Infanterie Schieschule te Spandau verdeeld is in twee onderling onafhankelijke deelen, de eigenlijke schietschool en de commissie van proefneming, en dat het doel der schietschool is, aan een zeker aantal officieren en minderen het schieten theoretisch en praktisch te onderwijzen, ten einde in het leger de beste grondbeginselen te verspreiden en te onderhouden voor de vorming van goede schutters en het gebruik van het Infanterievuur in het gevecht; dat bovendien telken jare een groot getal hoofdofficieren een *inlichtingscursus* bijwonen, om hen in te wijden in de regels der vuurleiding; dat in Oostenrijk en België aan de schietscholen eene overeenkomstige bestemming werd gegeven en dat ook het doel van de jongste dezer inrichtingen, de Russische (opgericht in 1882) o. a. is om de compagniescommandanten theoretisch en praktisch op te leiden voor hunne verplichtingen als hoofden van tactische eenheden en verder in het leger deugdelijke denkbeelden te verspreiden over het gebruik van het Infanterievuur in het gevecht.

Het voorschrift betreffende *onze* Normaal-Schietschool, werd in den loop van het vorige jaar herzien. Hare bestemming werd daarbij omschreven als volgt:

- 1°. Onderwijzers te vormen in het schieten en schatten van afstanden,
- 2°. haar personeel werkzaam te doen zijn tot het nemen van proeven, door den Minister van Oorlog gelast of goedgekeurd en tot het geven van adviezen of het doen van voorstellen betrekking hebbende op de draagbare wapenen en de schiet oefeningen.

In Artikel 11 wordt omtrent de detachering der officieren gezegd:

„Het doel, waarmede vooral officieren bij de Normaal-Schiet-school worden gedetacheerd is niet alleen hen te vormen tot goede onderwijzers, maar hen ook de geschiktheid te geven, om het geleerde bij hunne korpsen over te brengen en derhalve aldaar op hunne beurt tot het vormen van onderwijzers bij te dragen”.

Volgens de laatste bepalingen hebben gedurende den zomer twee cursussen plaats, waarvan de eerste (1 April—15 Juli) o. a. door 2 Luitenanten per Regiment Infanterie, en de laatste (16 Juli—31 October) door 1 Luitenant per Regiment wordt bijgewoond. Gedurende de laatste halve maand (1—15 Juli) van den 1sten zomercursus werden 9 Kapiteins der Infanterie (1 per Regiment), bij de inrichting gedetacheerd, tot het bijwonen der vuren op groote afstanden.

Nu is, ik heb het voorrecht gehad zulks te ondervinden, het bijwonen der vuren op groote afstanden, zeker zeer belangwekkend; die oefeningen geven een goed denkbeeld van de uitwerking van het bundelvuur en van het gelijktijdig gebruik van meerdere vizieren. Toch zal het wel geen nader betoog behoeven, dat die oefeningen, aan ons strand gehouden, niet voldoen aan wat wij noodig hebben. Even als zulks voor de Vesting-artillerie reeds lang geschiedt en ook voor de bereden Artillerie gewenscht wordt, moet men aan de Infanterie een uitgestrekt, liefst afwisselend terrein geven, waarop zonder gevaar, in verschillende richtingen, op groote afstanden kan worden gevuurd. Op dat terrein moet men des zomers officieren en kader gelegenheid geven, om zich onder leiding van officieren der Normaal-Schiet-school, praktisch te oefenen in het gebruik van het Infanterievuur in het gevecht. Ook daarbij moet dan met den verschillenden werkkring van veld- en bezettingsinfanterie worden rekening gehouden. Voor officieren en kader der veldbataljons dus, met eene zooveel mogelijk voltallige compagnie, en gegrond op eene tactische onderstelling der verschillende periodes van het aanvallend en verdedigend gevecht, en de ontwikkeling van de eene uit de andere, te beoefenen, voor die

der vestingbataljons het vuur te geven uit vaste stellingen, borstweringen meer of minder boven het omliggend terrein verheven en daarbij ook de aandacht te vestigen op het indirecte vuur.

Zijn de oefeningen eenmaal op die wijze praktisch gehouden, dan zullen ook die in het gevechtschieten in de garnizoenen, zelfs wanneer zij met losse patronen geschieden meer vrucht dragend zijn.

En hiermede Mijne Heeren! ben ik genaderd aan het einde mijner beschouwingen. *Niet* door gebrek aan stof, *wel* door de overweging dat ik langer Uwe aandacht vragende, mijn doel voorbij zou streven, door aan velen Uwer, naar ik hoop, de gelegenheid te benemen, hunne meening over het besproken onderwerp mede te deelen.

Alleen warme belangstelling in het wapen waartoe ik behoort, kon er mij toe brengen mijne meening omtrent de oefeningen der Infanterie nogmaals aan te bevelen in de overweging van U en van allen die geroepen zijn, om door woord of daad op het lot van dat wapen invloed uit te oefenen.

Aan het hooggeachte bestuur onzer Vereeniging mijn welgemeenden dank voor de gelegenheid mij daartoe geboden!

De VOORZITTER. Waarlijk, Mijne Heeren, er was geen beroep op de toegevendheid dezer vergadering noodig, zooals de spreker bij de inleiding zijner rede heeft gedaan. Waar zooveel ernst en studie en zooveel kennis heeft voorgezeten, is dergelijk beroep geheel onnoodig.

Men moge het eens zijn of niet met de ontwikkelde denkbeelden; men moge ze onderschrijven of ze bestrijden, dit zal men moeten toegeven dat de geëerde spreker afdoende gegevens heeft geleverd voor de zaak die hij met warmte heeft bepleit. Ik hoop dat het gesprokene voor velen aanleiding moge geven om nopens dit belangrijk onderwerp het licht hunner kennis te doen schijnen.

De vergadering wordt hierop voor eenige oogenblikken geschorst.

De vergadering hervat zijnde, opent de Voorzitter de beraadslagingen.

Do heer KEMPERS. Mijne Heeren! Onder de vele punten in de rijke rede van den spreker, die nadere bespreking verdienen, heb ik bijzonder mijne aandacht gevestigd op twee zaken: het schijfschieten en het tirailleeren.

Ik kan niet meegaan met het denkbeeld om de oefeningen in het schijfschieten voor een geheel *bataljon* over te laten aan een kapitein, bijgestaan door een paar andere officieren. De oefeningen in het schijfschieten zijn voor de infanterie bijna de gewichtigste, en dat de onmiddellijke leiding dier oefeningen worde toevertrouwd aan de officieren der *compagnie*, is hoogst noodzakelijk. Die oefeningen zijn individueel of gezamenlijk; de eerste vormen den grondslag voor de laatste, en als men nagaat de uitkomsten, verkregen met middelmatig geoefenden, in vergelijking met goed geoefenden, dan blijkt het, welk een invloed een goede oefening heeft.

Men noemt namelijk wel eens goed geoefenden — om met deze te beginnen — dezulken, wier gezamenlijke schoten op het horizontale vlak niet meer dan 200 Meter diepte beslaan, dat wil zeggen: dat het meest nabijzijnd, het kortst afgegeven schot niet verder dan 100 Meter van den vizierschotsafstand verwijderd blijft, terwijl het verste schot dien afstand met niet meer dan 100 Meter overschrijdt. Bij middelmatig geoefenden wordt die afstand het dubbele en worden dus alle schoten opgevangen in een diepte van 400 Meter.

Naar dien maatstaf is het niet te verwonderen, wanneer de uitkomst aanwijst, dat bij goed geoefenden minstens de helft meer treffers in een schijf verkregen worden dan bij middelmatig geoefenden. Zelfs als men den minder geoefenden een geweer van verkleind kaliber (Hebler, Rubin) in handen geeft, dan nog blijven (naar dien maatstaf) hunne uitkomsten verre beneden die van goed geoefenden, die met ons geweer gewapend zijn. Ik ga nog verder, en zeg, dat de middelmatig geoefende met een repeteergeweer in eenzelfde tijd, bijvoorbeeld eene minuut, zeker niet zooveel treffers verkrijgt als een goed geoefende met ons gewoon geweer.

Van hoeveel belang dus een goede oefening is, blijkt uit hetgeen ik zooeven zeide. Die goede oefening nu wordt verkregen

door herhaald schijfschieten onder leiding van officieren, die goed op de hoogte zijn. Men kan die oefeningen dus niet overlaten aan een kapitein per bataljon en een paar luitenants.

Wat het tirilleeren betreft, dit hangt samen met het schijfschieten. De groepscommandant is het, die de commando's doet, maar het is de sectiecommandant (een officier, veeltijds een onderofficier), die aan den groepscommandant aangeeft het mikpunt en het vizier. Dat mikpunt is van veel belang; een bundel schoten gaat bij een verkeerd gekozen mikpunt zoo licht het doel zijwaarts voorbij. Een verkeerd gekozen vizier houdt den bundel aan deze zijde van het doel of werpt hem er over heen. Het is daarom noodig, dat men officieren hebbe, die goed geoefend zijn en door de practijk zich op de hoogte van hun taak hebben gesteld.

Het tirilleeren bestaat voornamelijk in de handelingen van de tirilleurlinie, en deze behoeft maar uit één sectie te bestaan. Kan men die oefeningen nu niet doen door van een compagnie een sectie te maken? De groepen kunnen dan toch uit 14 man bestaan! Hier heeft de luitenant van de compagnie de gelegenheid, zichzelf te oefenen, het mikpunt te kiezen en bevelen te geven aan de groepscommandanten.

Ik geef echter toe, dat voor de oefeningen in het werkelijk tirilleeren, waarbij men een aanvallend of verdedigend gevecht wil voeren en dus ook soutiens en reserve noodig zijn, meerdere compagnieën bij elkaar gevoegd dienen te worden om een compagnie op oorlogssterkte te formeeren.

Wat betreft den invloed van de Normaal Schietschool op het Leger, ik geloof werkelijk, dat die zich meer en meer kan uitbreiden, naarmate de kennis, daar opgedaan, in den troep overgebracht wordt. Het spreekt van zelf, dat de ondervinding de grondslag moet zijn voor de verdere studie. Voor de vaurleiding moge men de regels in de boeken vinden; practijk en studie moeten dienen om zich verder te bekwamen.

De heer DUYCKER. De voordracht van den heer de Meester laat zich in twee hoofdonderwerpen splitsen: 1°. de organisatie onzer infanterie, 2°. de oefening van deze.

Bij de bespreking der opmerkingen, waartoe zij mij geleid

heeft, wensch ik eerst het laatstgenoemde punt te behandelen, als zijnde die opmerkingen voornamelijk daartegen gericht.

Opzettelijk zal ik bij die behandeling het medegedeelde omtrent de zoogenaamde bezettingsinfanterie ongemoeid laten. Geheel deel ik het gevoelen van dien spreker, dat deze anders dan de zoogenaamde veldinfanterie moet geoefend worden. Ja ik ga nog verder, en wensch mede te gaan met de denkbeelden omtrent bezettingstroepen, hier meermalen o. a. door den heer Seyffardt ontwikkeld.

Het navolgende zij dan ook aangemerkt als uitsluitend betreffende de oefeningen onzer *veld*infanterie bedoeld.

De oefening onzer infanterie beschouwende, heeft men m. i. afzonderlijk die van den soldaat en die van het kader in het oog te nemen. Daarbij veel af te gaan op hetgeen men in den vreemde ziet, is somwijlen verkeerd. Wanneer dan ook de heer de Meester de zoogenaamde compagniesinstructie afkeurt, op grond van het oordeel omtrent deze in Frankrijk geveld, vermeen ik hem onder de aandacht te mogen brengen, dat wanncer de werkring der Fransche veldinfanterie, bij een oorlog door dien staat te aanvaarden, vermoedelijk veel zal afwijken van dien door onze veldinfanterie bij een verdediging van ons land te vervullen, dit verschil bij de opleiding dier infanterie niet uit het oog mag worden verloren.

M. i. zal bij de verdediging van ons land het behoud van vele defileeën aan kleine afdeelingen, dikwerf niet meer dan een compagnie sterk, worden toevertrouwd. En om die reden vermeen ik dat de leer van het gevecht eener zelfstandig optredende compagnie infanterie bij ons meer dan elders van belang is en mitsdien ook de zoogenaamde compagniesinstructie merkbaar op den voorgrond moet treden.

Levert deze instructie, feitelijk reeds sinds geruimen tijd voor de infanterie voorgeschreven, doch eerst kortelings algemeen in toepassing gebracht, al dan niet voldoende waarborg voor een goede oefening op? Ziedaar de vraag die ik vermeen, wier beantwoording aan een beschouwing van het stelsel van oefening door den spreker van dezen avond voorgestaan, moet voorafgaan.

Bij de beantwoording dier vraag zal ik voor grondslag mijner

bespreking de sterkte der compagnie op 40 soldaten en korporaals nemen, zijnde die sterkte bij een doelmatige regeling van het commandeeren der wacht- en corveediensten meestentijds te verkrijgen. Opvolgend wensch ik dan afzonderlijk voor den soldaat en voor het kader na te gaan, in hoeverre die sterkte voldoende is voor het onderricht in de gesloten exercitie, den velddienst en het tirailleeren te geven, zijnde het mijne bedoeling na de opmerkingen omtrent het schietonderricht, door den heer Kempers aangehaald, dit laatste onbesproken te laten (1).

Op grond dat het effectief aan soldaten bij de Nederlandsche compagnie infanterie in oorlogstijd wel spoedig tot 160 zal zijn gedaald, mag ik het getal van 40 beschouwen als dikwerf overeenkomende met dat aan soldaten, dan bij een sectie aanwezig.

Voor den soldaat nu acht ik wat betreft het onderricht in de gesloten exercitie, dat per sectie voor het grootste deel van het jaar afdoende, want feitelijk bestaat voor hem tusschen zoodanige gesloten exercitie en die voor de geheele compagnie nagenoeg geen verschil. Eveneens is die sterkte van 40 man genoeg om hem den dienst op veldwacht en op patrouille te leeren. Dit geldt m. i. ook voor het tirailleeren, met inbegrip van het zoogenaamde groepenvuur met scherpe munitie.

Voor het kader is bij het onderricht in de gesloten exercitie noodig als hulpmiddel gebruik van lijnen te maken.

Hoewel ik nu gaarne wil toegeven dat het commando over eene sectie, op die wijze voorgesteld, minder aangenaam is dan dat over eene uit soldaten bestaande, geloof ik toch, dat waar aldus dat onderricht genoegzaam kan worden gegeven, die

(1) Niettemin vermeen ik alsnog daaromtrent te mogen opmerken, dat het voor de gevechtdiscipline m. i. zeer nadeelig zoude zijn, om de gesloten vuren, op de wijze door den heer de Meester voorgestaan, te doen beoefenen, op grond dat de vurende afdeeling aan de wijze van commandeeren van hare eigen officieren dikwerf geheel vreemd zoude zijn. Bovendien is het voor deze noodig dat zij zich in vreedstijd *practisch*, d. i. bij de oefening dier vuren, eigen maken: de juiste beoordeeling van grootte van afstanden en van die van invloed der temperatuur op de benoodigde opzethoogte, zoomede de aanwijzing van het mikpunt in verband met de afwijking des kogels voor winddruk, en uit door henzelfen verkregen uitkomsten leeren beoordeelen wanneer het afgeven van dergelijke vuren op groote afstanden gewettigd is.

omstandigheid geen hinderpaal in deze behoeft te zijn. Om dezelfde reden als boven voor den soldaat genoemd, acht ik ook voor onderofficieren en korporaals de sterkte van een sectie voldoende om hun den veldwacht- en patrouilledienst te leeren, terwijl dit m. i. eveneens voor het onderwijs in de marschveiligheid het geval is. Voor het kader blijft nu nog over het onderricht in het tirailleeren te beschouwen.

Zij, die van ons voorschrift op het tirailleeren een grondige studie hebben gemaakt, zullen voorzeker hebben opgemerkt, dat het individueel optreden van den soldaat daarin geheel op den achtergrond is gebracht. Niet zonder gegronde reden is dit geschied. In ons militieleger met korten dienstdtijd, is het onraadzaam te veel van den enkelen man te eischen; beter is het de verantwoordelijkheid op het vaste kader te brengen, aangezien men dit lang genoeg onder de orders behoudt, om het die verantwoordelijkheid te kunnen leeren dragen.

Het tirailleeren is daarmede geworden het besturen van zoveel groepen door hunne commandanten, van deze op hunne beurt door den sectiecommandant, en bij verspreiding van twee of meer sectiën het besturen der commandanten dezer laatsten door den aanvoerder der tirailleurlinie. Maar het is terecht nadrukkelijk verboden dat die verschillende commandanten zich voor die leiding bij de oefening van andere hulpmiddelen bedienen dan van dezulken, waarover zij in een gevecht zullen kunnen beschikken. Het zoogenaamde tirailleurfluitje zal hierbij vermoedelijk een groote rol spelen als hulpmiddel om de aandacht der ondercommandanten tot zich te trekken; daarna zal men met commando of wenk te kennen moeten geven, wat men wil uitgevoerd hebben. Zoodanige gevechtsleiding wordt nu m. i. alleen door een voortdurende samenwerking van kader met eigen officieren in vredestijd verkregen. Zonder deze zal men, vrees ik, niet gewaarborgd zijn, dat de bevelen in het gevecht te geven, behoorlijk zullen worden begrepen en uitgevoerd, en zal men dan verplicht worden, tot verbetering, herhaaldelijk heen en weer te loopen. Dat dit wegens meerdere kansen van verliezen onder de aanvoerders een groot nadeel is, zal voorzeker geen nader betoog behoeven.

Bij de zeer uiteenlopende omstandigheden, waaronder een compagnie in het gevecht in eerste linie kan optreden, gaat het m. i. niet aan te veronderstellen, dat het voldoende is die gevechtsleiding door een paar officieren per bataljon te doen onderwijzen. Die leiding zal door de compagniescommandanten dikwerf verschillend worden opgevat, en het moet dan ook voor hen zijn weggelegd, om hun onderhebbend kader hunne opvatting als zoodanig in vreedstijd te leeren en dat daarmede geheel vertrouwd te maken, wil men niet groote verwarring in een gevecht regel zien worden.

Nu wil ik niet ontkennen, dat al is de genoemde sterkte van 40 manschappen voorzeker voldoende, om den groepscommandanten hunne verplichtingen te leeren, en evenzoo de sectiecommandant, wanneer slechts een sectie wordt verspreid, dat niettemin noodig blijft nu en dan over een grooter effectief te beschikken, om de sectiecommandanten te onderwijzen hoe bij verspreiding van meerdere secties moet worden gehandeld, en hun evenzoo een juist begrip der verrichtingen van soutiens en reserve te geven. Maar het Reglement op de Compagnieschool voorziet in deze, door te bepalen, dat bij geringe getalsterkte der compagnie voor oefening de manschappen van twee of meer compagnieën tot één kunnen worden vereenigd.

Uit al het voorgaande vermeen ik te mogen afleiden, dat met toepassing nu en dan van evengenoemde afwijking, het stelsel der compagniesinstructie aan den soldaat en het kader behoorlijke oefening kan waarborgen.

Vraagt men mij nu: hoe zijn de reeds verkregen uitkomsten daaromtrent, dan wensch ik daarop alsnog geen bepaald antwoord te geven, om reden bij het Regiment, waartoe ik behoor, dat stelsel nog te kort in werking is, om dienaangaande een afdoend oordeel te kunnen vellen, vooral dewijl het kader, door de vroegere wijze van oefening, in verschillende zaken onvoltooid onderlegd was (1).

(1) Bovendien zij hier opgemerkt, dat bij de vroegere wijze van oefening, waarbij de troep ieder oogenblik in vroemde handen kwam, van een onderwijs naar een vast stelsel geen sprake kon zijn; dikwerf werd heden afgebroken, wat gisteren was geloerd. De officieren,

M. i. kan eerst, nadat de compagniesinstructie onvoldoende mocht worden bevonden, van een stelsel van oefening, als dat door den heer de Meester voorgestaan, sprake zijn. Niettemin wil ik gaarne in voorbaat toegeven dat, waar bij dat stelsel met nagenoeg de oorlogsterkte eener compagnie kan worden gewerkt, de officieren, voor het onderdeel hun opgedragen, meestentijds beter gelegenheid tot eigen oefening bekomen, dan nu het geval is. Ook zal de wanverhouding tusschen frontbreedte en diepte van in te nemen stellingen, nu menigmaal bij manoeuvres merkbaar, dientengevolge vermoedelijk verminderen.

Doch daartegenover staat dat voor de officieren voor de onderdeelen der instructie, hun *niet* opgedragen, langen tijd geen gelegenheid voor eigen oefening is; dat het onderricht van manschappen en kader dikwerf wordt toevertrouwd aan andere personen dan zij, die deze mogelijk ten strijde zullen moeten voeren, en dus bij een degelijke oefening meer belang hebben; en dat zoodoende nimmer het benodigde verband in de compagnie zal worden verkregen.

Geenszins wil ik ontkennen dat de dagelijksche omgang in de kazerne met hun kader en manschappen den officieren in vele opzichten voldoende gelegenheid kan verstrekken om de karakters dier onderhebbenden te leeren kennen; doch dit is geheel iets anders dan het vormen van den band, voor een behoorlijke gevechtsleiding vereischt. Deze wordt m. i. alleen op het oefeningsterrein verkregen.

Alnu zij het mij geoorloofd nog een enkel woord in het midden te brengen naar aanleiding van een der vele belangrijke punten door den spreker van dezen avond, omtrent de organisatie onzer infanterie behandeld.

In zijne voordracht werd het denkbeeld voorgestaan om bij de compagnieën infanterie, in plaats van 3, slechts 2 luitenanten

mot inbegrip van den compagnies comdt., hadden dus noch gelegenheid noch lust hun gedachten over een eigen stelsel van oefening to doen gaan; dit hebben zij dus nu nog gaandeweg eigen te maken, en zoolang zij daarin niet geslaagd zijn, kan de compagnies-instructie nog niet voldoende en dus de beoordeeling daarover ook niet juist zijn.

in te deelen, doch daarbij het onderofficierskader met een adjudant-onderofficier te vermeerderen.

Gaarne zou ik dien spreker de vraag willen doen: welken werkkring zoudt gij dien onderadjutant willen geven? Ik vermoed, dat hij dezen niet met het toezicht op den inwendigen dienst in de compagnie wil belasten, op grond dat hij den sergeantomajor wil bijbehouden, en veronderstel dat hij hem gelijken werkkring als den luitenant wil opdragen.

Daarom neem ik de vrijheid op te merken, dat m. i. in een zelfstandig gevecht der compagnie, waar tirailleurlinie, soutien en reserve zullen moeten geformeerd worden, over elk dezer, wegens het gewicht hunner taak, het bevel aan een officier moet worden gegeven, en daarom bezwaarlijk sprake kan zijn van minder dan 3 luitenants per compagnie in te deelen. Ik ga zelfs een stap verder en beweer, dat waar elk der 4 sectiën geheel onverwachts tot de verspreide orde moet kunnen overgaan, en voor een goede leiding eener tirailleurlinie meermaalen taktische kennis wordt vereischt, een indeeling van 4 luitenants voor onze compagnieën noodig, althans juister dan eene van 2 zoodanige officieren zoude zijn.

Met het denkbeeld dat men in zoodanig gevecht een adjudant-onderofficier in de plaats van een officier gepast zoude kunnen doen optreden, kan ik niet medegaan, dewijl ik vrees dat in den regel zoodanige onderofficier daarvoor de noodige taktische kennis mist. Vergis ik mij hierin, dan vraag ik den heer de Meester: waarom gaat gij dan nog niet een stap verder en deelt per compagnie 1 luitenant en 2 adjudanten-onderofficier in? ja men zou geneigd worden te vragen, waarom niet 3 onderadjudanten?

Overweeg ik dat bij het regiment Grenadiers en Jagers, waarvan het getal officieren meestentijds dat, organiek vastgesteld, nabijkomt, slechts zeer zelden een compagnies-commandant het voorrecht heeft over drie luitenants voor het geven van onderrecht aan den troep te beschikken, dan moet ik aannemen dat bij de andere regementen Infanterie, die wegens detachering van officieren bij het leger in O. I. als anderszins, als zoodanig bij eerstgenoemd korps ten achteren staan, voor den compagnies-

commandant uitzondering is, dat hij twee officieren voor dat doel beschikbaar heeft. En wanneer ik meermalen van ter zijde klachten over die compagnies-instructie hoor opgaan, ben ik daarom geneigd den oorsprong daarvan veel te zoeken bij luitenanten, die, onder leiding van den kapitein, met dat geheele onderricht worden belast en zodoende dikwerf een zeer drukken dienst moeten verrichten.

Voorzeker behoeft de dienstregeling niet alzoo te wezen. Waar een der sectiën door een onderofficier wordt gecommandeerd, en bovendien meermalen in een gevecht onderofficieren in de plaats van gewonde officieren het bevel over een sectie zullen moeten aanvaarden, is het raadzaam ook den onderofficieren in vreedetijd nu en dan de instructie eener sectie, onder leiding van den compagnies-commandant, op te dragen. Toch zal, uit den aard der zaak, regel moeten blijven dat die eenige luitenant met de compagnie uitrukt; en die minder aangename taak zou zich als het ware, algemeen voordoen, wanneer ingevolge het stelsel van den spreker van heden avond, de organieke sterkte aan officieren per compagnie van 3 op 2 werd gebracht.

Naar aanleiding van hetgeen de spreker heeft opgemerkt omtrent het nut door de Normaal Schietschool voor het officierskorps der infanterie af te werpen, in zake juiste kennis van het modelvuurwapen, zij het mij veroorloofd daaraan een enkele opmerking toe te voegen.

Het heeft mijne aandacht getrokken, dat terwijl de artikelen over wenschelijke wijzigingen in infanterie-exercitie-reglementen, na den oorlog van 1870/71, in vele militaire tijdschriften en brochures overvloedig voorkomende, gaandeweg uitzondering zijn geworden, vermoedelijk als gevolg dat men in de meeste Europese legers tot herziening dier reglementen is overgegaan, daarentegen nog steeds vele artikelen over het onderwerp munitieaanvoer in het gevecht in het licht blijven komen. Menschijnt dus op dat gebied nog niet de gewenschte uitkomsten te hebben verkregen; ja men leest zelfs meermalen dat men zoo'n aanvoer voor een compagnie in 1e linie optredende, zoo goed als onmogelijk acht.

Zou het daarom niet raadzaam wezen dat men langs prac-

tischen weg den officieren liet zien, wat met de munitieuitrusting van onzen infanterist in een gevecht kan worden verricht? Mij dunkt dat daartoe bij de Normaal Schietschool een zeer geschikte gelegenheid kan bestaan.

Wanneer men officieren, bij die inrichting gedetacheerd, onder leiding van het vaste personeel daartoe behoorende, met een compagnie op oorlogssterkte een taktische veronderstelling met scherpe munitie, tegen een door schijven gemarkeerden vijand liet uitvoeren, daarbij het verloop van het gevecht vooral niet te snel nemende, dan zou voor hen de gelegenheid bestaan zelf een oordeel te vellen in hoeverre die munitie-uitrusting den eisch stelt, dat men op afstanden van 600 en 700 M. groote spaarzaamheid in verbruik moet betrachten om verzekerd te blijven van op de korte afstanden over een voldoende getal patronen te kunnen beschikken. Wanneer die officieren daarna de ondervinding als zoodanig opgedaan bij hun korps mededeelen: de kennis der verkregen uitkomsten mede langs den weg der Militaire Rapporten en Verslagen publiek eigendom werd, zou zodoende m. i. nut kunnen worden gesticht.

De heer DOUGLAS. Voor de eerste maal hier het woord voerende, roep ik gaarne uwe welwillendheid in, te meer daar ik sinds eenige jaren de practische oefeningen van het wapen, waartoe ik behoor, niet heb bijgewoond. Ik ben daarvan dus niet meer op de hoogte. Toch veroorloof ik mij eene opmerking te maken. De heer de Meester heeft een scherpe afscheiding gemaakt tusschen het veldleger en de bezettingstroepen.

Wanneer ik bedenken dat ons land bij zijne geringe grootte, evenals elke andere staat er aan bloot staat aan vier zijden te worden aangevallen en wanneer ik let op de vele verdedigingswerken, welke op zulk eene kleine uitgestrektheid bestaan, dan ligt het, naar ik meen, voor de hand, dat aan de infanterie moeielijk een vaste werkkring kan worden aangewezen. Door de geringe uitgestrektheid van het land zal toch, onverschillig welke de meest bedreigde richting is, het veldleger feitelijk overgaan in het bezettingsleger, en omgekeerd.

Maar als dit zoo is, dan vraag ik of men zoowel ten aanzien der oefeningen als van de organisatie dier troepen in ons land zulk een gestrengte afscheiding mag maken.

De heer ELAND. Met U, Mijnheer de Voorzitter, ben ik het eens, dat de stof volstrekt niet uitgeput is; doordien echter de tijd dringt, zal ik slechts korten tijd de aandacht der vergadering vragen. Ik zal niet spreken over de voordeelen en nadeelen van compagnies- of bataljonsoefeningen, want daaromtrent ben ik geen bevoegd beoordeelaar, doch ik wil met een enkel woord instemming betuigen met den spreker, waar hij de organisatie van 1881 afkeurt. Die organisatie is uit haren aard vicieus, want zij berust op een wetsontwerp, waarvan de aanneming toen hoogst twijfelachtig was, en dat thans minder dan ooit kans heeft om tot wet te worden verheven. Die organisatie onttrekt verder de troepen, wat de oefeningen aangaat, geheel aan hunne natuurlijke chefs: in plaats van de veldartillerie bij de divisieën te voegen, werd de cavalerie er afgenomen. Zij heeft, om een woord van Generaal Booms te gebruiken, 42 compagnieën infanterie *gecasseerd*; de cavalerie tot een gevaarlijk minimum teruggebracht; zij heeft de oordeelkundige indeeling der vestingartillerie, welke pas was ingevoerd, verworpen, als gevolg waarvan thans ons land in verticale genie-commandementen en in horizontale artillerie-commandementen is verdeeld; zij geeft ons een volkomen onvoldoend aantal vestingtroepen, zelfs voor noodbezettingen alleen.

Men stelle zich den toestand op de forten eens voor. Tot de bezetting behooren schutters, die natuurlijk een niet geringe oefening noodig zullen hebben. Maar nauwelijks is men geslaagd om hen eenigszins spoorwijs te maken, of zij worden weggenomen, want dezelfde personen moeten dienen tot aanvulling van de verliezen van het veldleger; zij worden nu vervangen door een nieuwe bezending, en als de vijand voor de positie komt, vindt hij de helft der bezetting geheel ongeoeffend. Welk een vooruitzicht voor de fort- en groep-commandanten!

Nog twee vragen aan den heer de Meester. Indien de oefe-

ningen per bataljon noodig zijn, opdat de compagnieën van hetzelfde bataljon gelijkmatig geoefend zouden worden, moet men dan niet, om consequent te blijven, een lans breken voor gelijkmatige oefening per regiment, per divisie enz.? Als de vraag gerechtvaardigd is: „wat heeft men aan een bataljon, waarvan de compagnieën niet op gelijke wijze zijn geoefend", mag men dan niet verder gaan en ook vragen wat men heeft aan een regiment, een brigade of eene divisie, waarvan de bataljons en de regementen niet op gelijke wijze zijn geoefend?

Mijne tweede vraag betreft het gevechtschieten met losse patronen. De heer de Meester zegt, dat onder zekere omstandigheden deze oefeningen veel van hare waarde verliezen en verwerpt dus blijkbaar deze oefeningen niet geheel en al. En aanzien ik — vermoedelijk door minder juiste inlichtingen omtrent deze zaak — tot nu toe aan die oefeningen volstrekt geen waarde hechte, zou ik gaarne vernemen, in welke gevallen die oefeningen nut zullen opleveren.

Den heer VERSTEGEN. Als ik bleef zitten zou het den schijn hebben van weinige belangstelling in het gesprokene, of het met den geachten spreker van heden avond eens te zijn, ik wil derhalve slechts enkele punten releveeren om aan te toonen dat zijn denkbeeld niet practisch is uit te voeren; b. v. de schietoefeningen per bataljon aan één kapitein en twee luitenanten op te dragen, is ondoenlijk; wanneer men nagaat de groote inspanning, die nu reeds bij de compagnieën van de officieren wordt vereischt, om onze boerenjongens de voorbereidende schietoefeningen goed te leeren, zal men moeten inzien, dat vermindering van toezicht en onttrekking aan officieren der compagnie niet anders dan nadeelig kan werken.

En nu de eigenlijke schietoefeningen op te dragen aan die weinige officieren is eveneens ondoenlijk, want meermalen doet zich bij de bestaande regeling, wanneer er bijv. op acht banen geschoten wordt, het geval voor, dat men ongeveer drie honderd patronen per baan heeft en aannemende, dat men meestal niet meer dan 80 patronen per uur verschiet, zal het dunkt mij

wel geen betoog behoeven, dat het stelsel van den geachten spreker niet is uit te voeren.

De verschillende oefeningen vallen ook te veel samen, om het heden avond aangeprezen stelsel uit te voeren, zoo wordt bij het schijfschieten o. a. ook onderwijs gegeven, in het afstanden schatten, pionieren, bajonetschermen, gymnastiek enz. en nu zouden volgens het plan van den heer de Meester die oefeningen niet kunnen plaats hebben, omdat andere officieren met die oefeningen zijn belast; die heeren zouden mij dus kwalijk kunnen nemen, wanneer ik mij met hun taak ging bemoeien.

De heer DE MEESTER. Ik wensch te beginnen met den heeren, die de beleefdheid hebben gehad, naar aanleiding mijner voordracht het woord te voeren, daarvoor mijnen dank te betuigen. Dat velen met mij van meening zouden verschillen, had ik voorzien; de bedoeling van mijn spreken was dan ook vooral de gelegenheid te openen om mij te bestrijden.

Alvorens ieder der heeren afzonderlijk te beantwoorden, zij het mij veroorloofd een paar algemeene opmerkingen te maken. Mijn hoofddoel was er op aan te dringen om in het stelsel onzer oefeningen eene bepaalde richting te brengen en nu heeft het mij getroffen dat ook zij, die met de meeste warmte het stelsel der compagniesoefeningen hebben verdedigd, in de toepassing daarvan toch telkens willen afwijken. Dit staat evenwel bij mij vast dat men, eens een stelsel, hetzij dat der compagnies- of dat der bataljonsoefeningen aannemende, zich daaraan streng moet houden. Doet men dit niet, wijkt men van de aangenomene richting af, dan zal men in de praktijk steeds dergelijke resultaten verkrijgen, als tot nu toe bereikt werden.

Eene tweede opmerking is deze. Bij de meeste redeneeringen werd eene compagnie aangenomen van ± 40 man. Nu weet ik evenwel dat er bataljons zijn van 70 man en waarvan de compagnieën dus ± 17 man sterk zijn. Zouden op zulke compagnieën die redeneeringen ook doorgaan?

Ik kom thans tot de gemaakte opmerkingen.

De heer Kempers heeft gesproken over het schijfschieten en mij daarbij de vraag gedaan of ik bij die oefening, voor het

geheele bataljon ook de leiding aan één kapitein en twee luitnants wenschte op te dragen. Ik antwoord daarop — en dit strekt tevens tot antwoord aan den heer Verstegen — dat dit wel degelijk mijn wensch zou zijn. Juist omdat de oefeningen in het schijfschieten zoo belangrijk zijn, zou ik die willen opdragen aan officieren, die daarvan een bepaalde studie hebben gemaakt. En als nu daarvoor worden aangewezen kapiteins en luitnants, die een cursus aan de Normaal Schietschool hebben bijgewoond, dan ben ik overtuigd dat men van de oefeningen goede resultaten zal zien. De heer Verstegen maakt de opmerking dat de taak dier officieren te veel omvattend zou zijn. Hij verliest daarbij, geloof ik, uit het oog dat ik niet alle compagnieën gelijktijdig zou willen doen schijfschieten. De bataljonscommandant kan toch bijv. twee of drie compagnieën ter beschikking stellen van den kapitein met de exercitiën, en de overblijvende compagnieën ter beschikking van den kapitein met de schietoefeningen belast. Schieten er nu bij deze regeling bijv. gelijktijdig twee compagnieën naar de schijf, dan kan de oefening voor iedere compagnie geleid worden door één luitenant, terwijl de kapitein het toezicht over het geheel houdt of wél de oefening bij eene compagnie persoonlijk leidt.

Wat nu betreft de kwestie der *vuurleiding*, merkte de heer Kempers op dat men de regels daarvoor uit de boeken kon leeren. Ik ben dat geheel met hem eens, maar dat is m. i. niet voldoende; het komt, vooral in deze, op de praktijk aan, en die kan men alleen verkrijgen door oefeningen op het terrein, als door mij werden aangegeven. Wanneer de heer Eland mij vraagt of ik bij die oefeningen *eenige* waarde hecht aan het gevechtschieten met losse patronen, dan antwoord ik daarop, dat ik straks, toen ik van *weinig* waarde sprak, bescheiden in mijne uitdrukking heb willen zijn, doch dat mijne bedoeling eigenlijk was, dat ik er *geene* waarde hoegenaamd aan hecht. (1)

De heer Duijcker vraagt mij, of het wel juist van mij gezien was, op het Fransche leger te wijzen, omdat alles wat

(1) Dat wil zeggen, als oefening om zich de vuurleiding eener compagnie eigen to maken.

voor *dat* leger goed is, daarom voor ons nog niet doorgaat, vooral omdat onze compagnieën dikwijls zelfstandig moeten optreden. Zeer zeker zouden we niet goed doen het Fransche leger in alles te volgen, maar ik heb dat voorbeeld aangehaald, omdat het m. i. kenschetsend is. In 1875 werden in Frankrijk, onder algemeene toejuichingen de compagniesgewijze oefeningen ingevoerd. Door de geringe sterkte der compagnieën moest men evenwel het ééne jaar in dit, en het volgend in een ander opzicht daarvan terugkomen, zoodat er op dit oogenblik niet veel meer van overblijft.

Wanneer de heer Duijcker op het voorschrift wijst, dat ons leert in tijd van vrede geen gewoonte aan te nemen, die men in tijd van oorlog niet kan toepassen, dan pleit dit geloof ik zeer voor mijne beweringen. Als ik mij bijv. eene tirailleurlinie met hare soutiens voorstel, dan is het dunkt mij voor het kader niet hetzelfde of de groepen en soutiens de normale sterkte hebben of niet, en ontstaan juist, bij gebreke van dien, voorstellingen en gewoonten, die vermeden moeten worden.

Wat nu betreft den band tusschen den leider der compagnie en de officieren en het kader, ik zeide straks reeds, wat ik daarvan dacht, maar wil thans toch nog vragen of men zich daarvan, vooral bij onze organisatie, wel groote illusiën mag vormen. Hoeveel kapiteins zouden, wanneer het leger gemobiliseerd werd, eene compagnie krijgen die zij, zelfs bij het stelsel van compagniesoefeningen, ook wat officieren en kader betreft, persoonlijk geheel geoefend hebben?

Daarom drong ik op eene zooveel mogelijk gelijkmatige oefening aan.

Zal bovendien, wanneer in het gevecht officieren en kader komen te ontbreken, daarin niet in de eerste plaats door officieren van hetzelfde bataljon worden voorzien?

Dit brengt mij, als van zelf, tot eene andere opmerking van den heer Eland. Zou, vroeg hij mij, op die wijze doorredeneerende, het geheele leger niet op dezelfde wijze moeten geoefend zijn. Tot zekere grens moet dit zeer zeker het geval zijn; dit wordt dan ook verkregen door de voorschriften, die voor *alle* onderdeelen gelden; maar in het bataljon hecht ik daaraan,

zoals ik zoeeven opmerkte vooral, omdat daarin het voor elkander invallen der officieren en kader het meest zal voorkomen.

Waartoe moet die adjudant-onderofficier bij de compagnie dienen, heeft de heer Duijcker gevraagd.

Ik wensch dien onderofficier officiersdienst te laten doen en hem in het gevecht eene sectie toe te vertrouwen. Ik stel ontwikkeling voor officieren op hoogen prijs, maar voor het commandeeren van eene veldwacht bijv., is zooveel geleerdheid niet noodig, dat men het ook niet aan een goed onderofficier zou kunnen toevertrouwen. Wanneer men bij de bereden artillerie aan een adjudant-onderofficier het bevel over twee stukken durft overlaten, dan zie ik er geen bezwaar in om hem een veldwacht te doen commandeeren.

Waarom ik dan geen 3 adjudant-onderofficiëren per compagnie voorstel? Omdat als de compagniescommandant komt te vallen er een *officier* moet zijn, om hem te vervangen; van daar waarschijnlijk den luitenant, *lieutenant*.

De opmerkingen door den heer Douglas gemaakt, zijn voor een groot gedeelte reeds door den heer Eland beantwoord. Nog slechts dit. Als de heer Douglas zegt dat ons land, even als andere landen, vier zijden heeft, dan geef ik dat natuurlijk gaarne toe, maar merk toch op, dat een vijand, bij een inval in ons land, van de vier kansen er drie heeft om voor onze liniën terecht te komen. Ik leid daaruit af dat de hoofdtak onzer troepen wel in de liniën zal moeten gezocht worden en dat daarom voorbereiding tot die taak van het meeste gewicht is. Met het oog op den tijd heb ik straks het gedeelte mijner voordracht, dit punt betreffende, wat verkort en maak daarom thans nog deze opmerking, dat zij, die onze vestingoefeningen hebben bijgewoond, mij zeker zullen toestemmen dat er in de liniën, vooral gedurende de eerste dagen, veel te doen overblijft en dat het hoog noodig is een gedeelte onzer troepen in den daarbij te verrichten arbeid, reeds in vreedestijd te oefenen.

Hiermede mijne heeren hoop ik de voornaamste der gemaakte opmerkingen te hebben beantwoord. De bedenkingen, tegen het door mij ontwikkelde stelsel ingebracht, hebben bij mij den

wensch nog levendiger doen worden, om dat stelsel naast dat der compagniesgewijze oefeningen in beproeving te zien, om op die wijze door de praktijk te doen uitmaken welk der beide de voorkeur zou verdienen. Ten slotte nog deze opmerking; het was mij ook bij mijn betoog op dezen avond alleen om het belang der zaak te doen. Hartelijk zal ik er mij dus in verheugen, indien eene oplossing, in welke richting ook verkregen wordt, mits de overtuiging bij mij gevestigd zij, dat die oplossing in het belang van ons hoofdwapen de meest gewenschte is.

De heer DUJCKER. Door den heer de Meester is in zijne repliek de opmerking gemaakt dat het stelsel van oefening, sinds korten tijd voor onze infanterie in toepassing gebracht, niet in alle deelen compagnies-instructie kan genoemd worden. Ik geef hem zulks volgaarne toe, maar vermeen daarbij onder zijne aandacht te mogen brengen, dat ook het stelsel, door hem voorgestaan, niet zuiver wordt doorgevoerd. Immers in zijn antwoord op een opmerking betreffende het bataljonsgewijze schietonderricht gemaakt, zegt hij, dat dit laatste aan niet meer dan één compagnie per dag zou worden gegeven, onder leiding der officieren met het schietonderwijs belast. Maar men lette wel op, dat dan de troep, welke dienzelfden dag van andere officieren eene andere oefening ontvangt, ook zooveel te zwakker en niet meer op oorlogssterkte eener compagnie is. Zoodoende komt het voornaamste, ja ik zou geneigd zijn te zeggen, het eenig belangrijke voordeel van zijn stelsel gedeeltelijk te vervallen.

Zijne opmerking alsof het kader eener compagnie zich in oorlogstijd geheel anders dan in vrede aan den compagniescommandant zal voordoen, begrijp ik niet, dewijl van het vrijwilligerskader mogelijk slechts één sergeant en een paar korporaals alsdan voor het op te richten depot van de compagnie zullen worden afgenomen. Dat bij bedoeld depot het militiekader zal worden ingedeeld, komt mij zeer doelmatig voor. Dit over het algemeen veel minder dan het vrijwilligerskader geoefend zijnde, zal voor het geven van onderricht bij het depot beter dan voor kaderdiensten te velde zijn opgewassen. Echter heeft de betiteling van weinig geoefenden bij het Depot, door dien spreker

in zijne lezing uit een aanschrijving aangehaald, m. i. niet op dat kader betrekking, maar op niet afgeëxerceerde vrijwilligers en miliciens der laatst opgekomen lichting, die naar het oordeel van den korpscommandant nog ongeschikt zijnde om de compagnie te velde te volgen, voor verdere oefening naar het depot van het korps worden gezonden.

In antwoord op hetgeen door mij tegen de vervanging van een luitenant door een adjudant-onderofficier per compagne in het midden is gebracht, zegt de heer de Meester niet te begrijpen waarom zoo'n onderofficier niet als commandant eener veldwacht zou kunnen optreden.

Wanneer een veldwacht in oorlogstijd nimmer verontrust werd, zou dit mogelijk met vrucht kunnen geschieden; maar wordt zij aangevallen en moet zij dus als sectie, dikwerf tijdelijk zonder steun van achteren, optreden, dan is zij in een veel moeilijker toestand dan een verspreide sectie bij het gevecht der compagnie, en aanvoering door een officier dan voor haar ontegenzeggelijk noodig. Waar nu die spreker bij zijn repliek *niet* heeft beweerd, dat bij het afzonderlijk gevecht der compagnie het bevel over een verspreide sectie aan een adjudant-onderofficier mag worden toevertrouwd, zal hij wellicht na evengenoemde opmerking ook geen veldwacht meer onder diens orders willen stellen. (1)

De heer DE MEESTER. Nog slechts ééne opmerking, mijnheer de voorzitter. Ik geloof dat de heer Duijcker mij niet juist heeft begrepen betreffende het onderscheid tusschen *compagnies* en *bataljonsoefeningen*. Als ik spreek van *bataljonsoefeningen*, dan acht ik het daarmede niet in strijd als bijv. de ééne compagnie gaet schijfschieten, en de andere tirailleen. Dit is daarbij even bestaanbaar, als dat bij de *compagniesoefeningen* de

(1) In het Fransche loger is bij elke compagnie een adjudant-onderofficier ingedeeld. L'avenir militaire van 11 Janvier 1885 wijst er op dat die maatregel, genomen om het getal reëngagementen bij het kader te vermeerderen, niet voldoet. Hoewel nu voorzeker de eischen aldaar voor een aanstelling tot dien graad gevorderd, gering zijn te noemen, is dat feit toch niet zonder betekenis.

kapitein aan één luitenant opdraagt om met de manschappen en het noodige kader te gaan exerceeren, en aan een der andere luitnants om het overige kader op de eene of andere wijze te oefenen. Het spreekt van zelf dat noch bij het ééne noch bij het andere stelsel één persoon al de oefeningen kan leiden, maar wel dat één de richting der oefeningen aangeeft en dat is bij de bataljons-oefeningen de bataljons-commandant, zooals het bij de compagnies-oefeningen de kapitein is.

De Voorzitter. Bij het sluiten der vergadering, breng ik den dank aan allen, die aan de discussie hebben deelgenomen en daardoor van belangstelling in het behandelde onderwerp hebben getuigd. De heer de Meester heeft gezegd, dat hij, vreezende te lang aan het woord te blijven, een deel van zijne voordracht niet heeft uitgesproken, nl. het deel dat betrekking heeft op de oefeningen van de troepen bij de fortmanoeuvres. Mag ik den heer de Meester verzoeken ons dat gedeelte niet te onthouden bij zijne in druk uit te geven voordracht.

En hiermede sluit ik de vergadering.

De Secretaris

G. N. H. SCHULTZ VAN HAEGEN.
